

The background is a vibrant, painterly illustration of a landscape. It features rolling hills in shades of blue and purple, with a bright yellow sun or moon in the sky. Several trees with green and yellow foliage are scattered across the scene. In the foreground, there are green bushes and small plants with yellow flowers. A path or stream winds through the lower part of the image. The overall style is soft and artistic, with visible brushstrokes and a rich color palette.

Руфь кинигэтэ
Эсфирь кинигэтэ

Руфь кинигэтэ
Эсфирь кинигэтэ

РУФЬ КИНИГЭТЭ ЭСФИРЬ КИНИГЭТЭ

Библийэ тылбаанын Института
Москва, 2021

**Дьокуускай уонна Ленскэй
архиепискоба
РОМАН
алгыһынан**

**РУФЬ КИНИГЭТЭ
ЭСФИРЬ КИНИГЭТЭ**

Бу тылбаас былыргы дьэбириэйдии тиэкиһин кытта
кичэллээхтик тэннээн көрүлүннэ

Тылбаасчыттар *Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон* (Руфь кинигэтэ)
Р.С. Сибирякова-Аайа (Эсфирь кинигэтэ)

Богословскаяй эрдээктэр *С.А. Леонтьева*

Консультант *А.Б. Сомов*

Филологической эрдээктэрдэр *Н.Н. Ефремов, Р.С. Сибирякова*

Худуоһунньук *М.П. Адамова*

**Кинигэ тиэкиһин электроннай уонна аудио версияларын
Бибилийэ тылбааһын Институтун сайтыттан ылыахха сөп:
<http://ibt.org.ru/ru/media?id=УКТ>**

ISBN 978-5-93943-289-4

© Институт перевода Библии, 2021

Күндү аабааччылар!

Бибилийэ Эргэ Кэс Тылын өссө икки кэрэ-бэлиэ кинигэтэ сахалыы аан маннай тылбаастанан бииргэ тахсыбытынан эһигини ис сүрэхпиттэн эбэрдэлиибин!

Үс тыһыынча кэрингэ сыл анараа өттүгэр олорон ааспыт хоһуун бэйэлээх Руфь уонна Эсфирь сырдык мөссүөннэрэ, үтүөкэн быһыылара-майгылара мантан ыла саха норуотугар эмиэ бастыг холобур буолуохтара. Амарах санаалаах Руфь, элбэх тангаралаах Моав дойдутун олохтооҕо, Израильга ийэ хотунун батыһан кэлэн дьиннээх Тангараны итэбэйэр. Кини аата-суола Айыы Тойон Иисус Христос төрүччүтүгэр киирбит. Оттон Персия ыраахтаабытыгар эргэ тахсыбыт тулаайах дьэбириэй кыһа Эсфирь, өлөрүн да кэрэйбэккэ, төрөөбүт норуотун букатыннаахтык имири эстэр дьылжаттан быһыыр. Биһиги билинни уустук кэммитигэр Руфьтаах Эсфирь мөссүөннэрэ өссө ордук чабылыа сырдаан, бүтүн аан дойду дьахталларын эрдэригэр, дьие кэргэттиригэр бэриниилээх буоларга, кинилэри диригиник таптыырга, бар дьонго ис сүрэхтэн туһалыырга ыгыраллар.

Көнө-көрсүө майгылаах Руфь уобараһын биһирээн, ону төрөөбүт норуотугар арыһаары, кини туһунан кинигэни 2004 с. саха норуодунай суруйааччыта Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон тылбаастаабыта. Онон Руфь туһунан кэпсээн сахалыы тылбааһын Дмитрий Кононович норуотугар хаалларбыт тиһэх алгыһа диэн этиэххэ сөп.

Бу ытык кинигэ күн сириг көрөрүн туһугар бары күүстэрин ууран туран үлэлээбит тылбаасчыттарга, эрдээктэрдэргэ, Бибилийэ тылбааһын Москубатаабы Институ-тугар барба махтал буоллун!

Эһиэхэ бука барыгытыгар Танара алгыһа тосхойвохтун.

Дьокуускай уонна Ленскэй архиепискоба Роман

ААН ТЫЛ

Күндү аабааччы!

Эн Эргэ Кэс Тылга киирсэр «Руфь кинигэтин» уонна «Эсфирь кинигэтин» тутан олоробуун. Эргэ Кэс Тыл Санга Кэс Тылы кытта бииргэ Биибилыйэ диэн ааттанар. Улуу Биибилыйэ үйэлэр тухары аан дойду дьонун саамай аафар кинигэтэ буолар. Эргэ Кэс Тылга сир-халлаан, киһи аймах айыллыыта, Тангара ураты соругу сүктэрбит дьэбириэй норуотун уонна кинилэрдиин алтыспыт атын норуоттар олохторо-дьаһахтара, духуобунай суоллара-иистэрэ кэпсэнэр.

Биибилыйэ бу икки дьофус гынан баран уһулуччулаах кинигэтигэр дьахталлар сүрүн оруоллаахтар. Моав омук сириттэн төрүттээх Руфь Израилы судьуйалар салайалларын сафана, дойду биир саамай уустук, кыһалҕалаах кэрдиис кэмигэр, олорон ааспыт. Израиллыын ыаллаһа сытар Моав дьоно Израиль кыр өстөөхтөрө этилэр, онон кинилэр удьуордара Израиль норуотугар киирсэр бырааптара суоҕа. Ол үрдүнэн Руфь Израиль киһитигэр эргэ тахсар уонна, эрэ өлбүтүн кэннэ, кини тулаайахсыйбыт ийэтин көрөр-истэр. Руфь ийэ хотунун чорон соҕотохтуу хаалларан кэбиспэт, өссө хаалларыахтаафар кини дойдутугар кэлсэн, Израиль дьоно итэҕэйэр Тангаратын ис сүрэҕиттэн ылынар.

Кинигэ сүрүн тиэмэтэ — дьадангы урууну-аймаҕы толуйан ылыы. Тангара муударай дьайыытынан, Вооз диэн биллэр-көстөр, дьон-сэргэ ытыктыыр киһитэ, Ноеминь уонна Руфь аймахтара, кинилэр тустарыгар кыһаллар-мүһэллэр. Кини урууларын сирин-уотун атыылаһан баран, Ноеминь огдообо кийиитин ойох ылар, быстыбыт уустарын удьуорун салгыыр. Онон Моав кыһа Руфь, Воозка эргэ тахсан, Израиль биир бастын ыалын дьоллоох ийэтэ буолар. Кинигэ бүтэһик баһыгар баар төрүччүттэн көстөрүнэн, Руфь — Израиль улуу ыраахтааҕытын Давид хос эбэтэ. Ол аата кини — Иисус Христос төрүт өбүгэлэриттэн биирдэстэрэ (Мф 1:5 көр). Онон Тангараны ис сүрэҕиттэн итэҕэйэр, Айыы Тойон ытык тылын толорор киһи туох омуктан төрүттээҕэ оруола суох. (Манна дафатан эттэххэ, Руфь кинигэтигэр Тангара «Яхве», ол аата «Кини баар» эбэтэр «Кини олоҕу биэрэр» диэн суолталаах ытык аата улахан буукубаларынан «АЙЫЫ ТОЙОН» диэн бэриллэр. Онтон атын суолтатыгар «Айыы Тойон» диэн көрүнгө туттуллар.)

Эсфирь кинигэтигэр Персия-Мидия импиэрийэтигэр олорбут дьэбириэй норуота имири эстэр дьылҕаттан хайдах быһааммытын туһунан кэпсэнэр. Ол сафана, биһиги эрабыт иннинээҕи V-с ү., Персия-Мидия импиэрийэтэ Индияттан Эфиопияҕа диэри тайаан сытар сири барытын бас билэрэ. Персия дьоно Вавилон импиэрийэтин сэриилээн ылан баран (б.э.и. 539 с.), билиэн ылбыт дьэбириэйдэрэ төрөөбүт сирдэригэр-уоттарыгар төннөллөрүн көнгүллээбиттэр. Ол эрэри билиэн кэлбит үгүс дьон төннүбэккэ, туора дойдуга олоро хаалбыттар.

Кинилэртэн сорохторо импэрээтэр дыбарыаһыгар улахан сабыдыаллаах дьон буолбуттар.

Дьэбириэйдэр итэҕэллэрэ да, үйэлээх үгэстэрэ да атын омуктар үгэстэриттэн чынха атына. Омос көрдөххө, ити кэмнэ өлөрөргө ууруллубут дьэбириэй но-руота хайдах да быһанар кыаҕа суоҕа: кинилэри олоччу имири эһэн кэбиһэр ыйааҕы саарыстыба иккис тутуах кинитэ, саамай үрдүк сололоох Аман таһаар-быт. Ол гынан баран булугас өйдөөх хорсун сарыысса Эсфирь хаан-уруу но-руотун итинник аан алдырхайтан быһаан ылар. Кини уодаһыннаах өстөөххө аһаҕастык утарыласпакка, маннай эрин Артаксеркс ыраахтааҕыны мындырдык бэйэтигэр тардар. Ити быһаарыылаах кэмнэ Эсфирьгэ кинини оҕотун курдук ииппит муударай өйдөөх убайа Мардохей көмөлөһөр.

Дьиктитэ баар, бу былыргы дьэбириэй тылынан суруллубут кинигэбэ Танара биирдэ да ахтыллыбат. Онон ааҕааччы Персия ыраахтааҕытын дыбарыаһын оло-гуттан суруллубут умсугутуулаах сэхэни ааҕа олорор курдук сананыан сөп. Ол гынан баран манна кэпсэнэр быһыы-майгы дьаалатынан биитэр киһи баҕатынан салаллан үтүө түмүктэнэр буолбатах. Биһиги Танараны ахтыбатахпыт да иһин, Кини киһи аймах олоҕор биллибэтинэн диринник дьайа, сабыдыаллыы турар.

Дьэбириэй дьоно-сэргэтэ Эсфирьдээх Мардохей ситиспит хаһан да умнуллубат кэрэ-бэлиэ кыайыыларын күн бүгүнгэ диэри бэлиэтиир, Пурим бырааһынны-гын хас сыл аайы үөрүүлээхтик ылар. Бу дьоро кэмнэ бука бары бииргэ түмсэн Эсфирь кинигэтин ааҕаллар, Танараны айхаллыыллар.

Ааҕааччы Эргэ Кэс Тыл бу кыракый кинигэлэрин кытта билсэн баран, салгыы Бибилийэни бүтүннүүтүн ааҕарга дьулуһуо диэн биһиги эрэнэ саныыбыт.

Бибилийэ тылбааһын Москубатааҕы Института тылбаас бөлөҕөр уонна бу кинигэ тахсарыгар көмөлөспүт дьонно барыларыгар истинг махталын этэр.

Кинигэ электроннай барыйаанын Бибилийэ тылбааһын Институтун саай-тыттан булуохха сөп (ibt.org.ru).

Бибилийэ тылбааһын Москубатааҕы Института

Руфь кинигэтэ

Иһинээбитэ

Елимелех дьизэ кэргэнэ Моавка көһөр (1:1-5)

Ноеминь уонна кини икки омук кийииттэрэ (1:6-22)

Руфьтаах Вооз (2:1-23)

Куумунаҕа көрсүһүү (3:1-18)

Руфь Воозка эргэ тахсар (4:1-12)

Давид ыраахтааҕы төрүччүтэ (4:13-22)

Елимелех дьиз кэргэнэ Моавка көһөр

1¹ Өрдөөнгүтэ, Израилы судьуйалар салайалларын саҕана, дойдуга улахан сут туран, биир киһи ойоҕун уонна икки уолун кытта Иудея Вифлеем куоратыттан Моав сиригэр көһөн барбыта. ²Ол киһи аата Елимелех, ойоҕун аата Ноеминь, оттон уолаттарын ааттара Махлон, Хилеон диэннэрэ. Кинилэр Иудея Вифлеем куоратыгар баар Ефрафа аҕатын уһуттан төрүттээхтэрэ.

Дьэ, онон Елимелех дьиз кэргэнэ Моав сиригэр тийэн олохсуйбута. ³Онно олодохторуна Елимелех өлөн, Ноеминь икки уолун кытта анаардас хаалбыта. ⁴Уолаттар Моав кыргыттарын ойох ылбыттара. Биир кийиит аата Орфа, оттон иккис Руфь диэн этэ. Ол сиргэ уонча сыл олохбуттарын кэннэ, ⁵аны Махлоннаах Хилеон өлбүттэрэ. Ити курдук Ноеминь уолаттарыттан да, эриттэн да ытыс соттубута.

Ноеминь уонна кини икки омук кийииттэрэ

⁶АЙЫЫ ТОЙОН норуотугар көмөлөһөн бурдук биэрбит сураҕын истэн, Ноеминь икки кийиитин кытта дойдутугар төннөр буолбута. ⁷Ноеминь айанга туруммута, кийииттэрэ эмиэ барсыбыттара. Иудеялыыр суолунан иһэн, ⁸Ноеминь кинилэргэ эппитэ: «Кэбис, эһиги дьизэҕитигэр, хаан-уруу дьонгугугар төннүн. Өлбүт эргитигэр уонна миэхэ урут хайдах амарахтык сыһыаннаспыккыты да, АЙЫЫ ТОЙОН эһиэхэ эмиэ ол курдук сыһыаннастын. ⁹АЙЫЫ ТОЙОН эһиэхэ, санга эрдэнэн, дьизэлээх-уоттаах, дьоллоох-соргулаах буоларгытыгар көмөлөстүн». Итиэннэ быраһаайдаһан, иккиэннэрин уураан ылбыта.

Кийииттэрэ марылаччы ытаһа-ытаһа: ¹⁰«Суох, биһиги эйигинниин эн дьонгор барсабыт!» — дэспиттэрэ.

¹¹«Кыргыттарыам, төннүн, — диэбитэ Ноеминь. — Миигин кытта тоҕо барсаҕыты? Ол мин аны кэлэн эһигини ойох ылар уолаттары төрөтүөм үһү дуо?» ¹²Төннүн, кыргыттарыам, мин кырыйдым, аны эргэ тахсар кыабым суох. Арай миэхэ эрэл кыыма өссө да баар диэн, бу киһи эргэ тахсан уолаттары төрөтөр буолуум. ¹³Ама эһиги ол уолаттар улааталларын кэтэһиэххит этэ дуо? Эбэтэр тиэтэйбэккэ, кинилэри кэтэһэн эргэ тахсыбакка хаалыа этигит дуу? Кэбис, кыргыттарыам, АЙЫЫ ТОЙОН уордаһан миигин утары турда, онон мин эһигини олус аһынабын».

¹⁴Кийииттэрэ итини истэн, эмиэ ытаспытынан барбыттара. Онтон Орфа ийэ хотунун кытта бырастыылаһан, кинини уураан ылбыта, Руфь буоллаҕына дьонугар төттөрү барартан кыккыраччы аккаастанан кэбиспитэ.

* 1:11 *Ол мин аны кэлэн эһигини ойох ылар уолаттары төрөтүөм үһү дуо?* — Былыр Израильга ини-биилэртэн биирдэстэрэ уол оҕону хаалларбакка өлбүт буоллаҕына, кини бииргэ төрөөбүт убайа эбэтэр инитэ ол киһи огдооботун ойох ылыахтааҕа. Оччоҕо кинилэр бастакы уол оҕолоро өлбүт киһи оҕотунан аабыллара, онон бокуонньук аата Израильга сүппэтэ.

¹⁵ Ноеминь кийиитигэр: «Көр, бэргэнин дьонугар-сэргэтигэр, тангараларыгар төннөр буолла, эн эмиэ кинини кытта барыс», – диэбитэ.

¹⁶ Руфь ийэ хотунугар эппитэ: «Миигин эйигин быраҕан барарга, дойдубар төннөргө күһэйимэ. Эн ханна бараҕын да, мин эмиэ онно барыам. Эн ханна хаалаҕын да, мин эмиэ онно хаалыам. Онон эн норуотун мин норуотум буолуо, эн Тангаран мин Тангарам буолуо. ¹⁷ Эн ханна өлөбүн да, мин эмиэ онно өлүөм, аттыгар көмүллүөм. АЙЫЫ ТОЙОН миигин хайдах да дьарыйдын, биһигини өлөр өлүү эрэ араарыаҕа». ¹⁸ Руфь барсарга бигэтик санаммытын көрөн, Ноеминь салгыы ааттыы сатаабатаҕа.

¹⁹ Онон иккиэн бииргэ айаннаан Вифлеемнэ тийэн кэлбиттэрэ. Кинилэр кэлиилэрэ куоракка улахан аймалҕаны таһаарбыта. Дьахталлар: «Айыбыын, ама ити Ноеминь буолуо дуо?» – дэһэллэрэ.

²⁰ Ноеминь дьахталларга этэрэ: «Сүдү Күүстээх* миэхэ ыар аһыыны амсатта. Аны эһиги миигин Ноеминь диэмэн, Мара** диэн. ²¹ Урут мантан барарбар миэхэ туох барыта баара, оттон билигин АЙЫЫ ТОЙОН миигин кураанах төнүннэрдэ. АЙЫЫ ТОЙОН эрэи энгээрбинэн тэллэрдэ, Сүдү Күүстээх ыар кыһалҕаны миэхэ биллэрдэ. Хайаан аны миигин Ноеминь диэн ааттыаххытый?»

²² Ити курдук Ноеминь Моав сириттэн дойдутугар Моав кыһа кийиитинээн Руфьтуун бииргэ кэлбиттэрэ. Кинилэр Вифлеемнэ кэлэллэригэр нэчимиэн быһыта сана саҕаланан ээрэ.

Руфьтаах Вооз

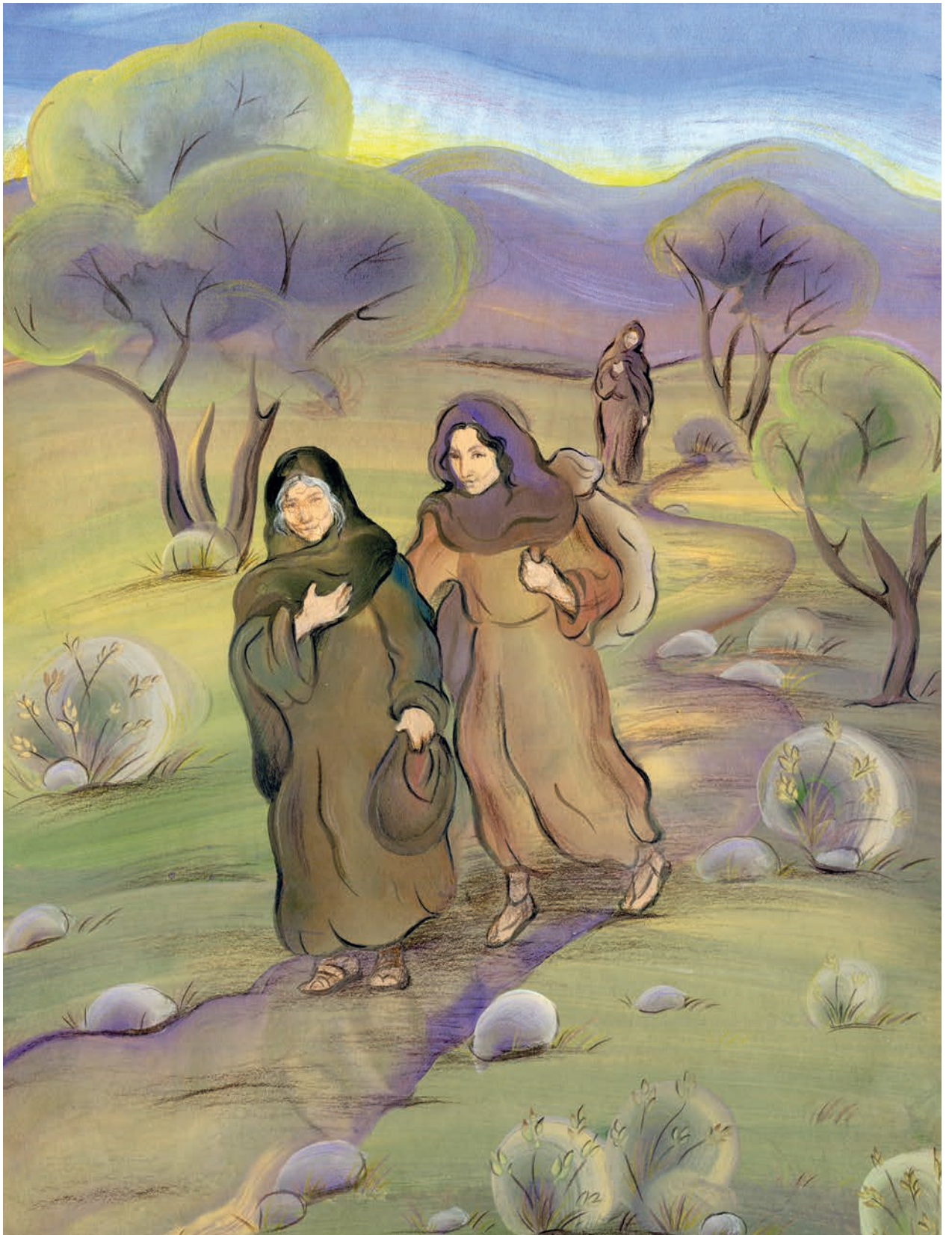
2¹ Ноеминь эрин аймаҕа, дьонго-сэргэбэ олус ытыктанар, эмиэ Елимелех аҕатын уһуттан төрүттээх Вооз диэн киһи баара.

² Биирдэ Моав кыһа Руфь ийэ хотунуттан: «Мин бааһынаҕа баран, көнүллүүр буоллахтарына, тохтубут куолаһы итигэстиэхпин сөп дуо?» – диэн ыйыппыта.

«Чэ бара сырыт, тоойуом», – диэбитэ Ноеминь. ³ Руфь бурдук быһааччылары батыһа сылдьан, кинилэр түһэрбит куоластарын хомуйбута. Бааһына Елимелех аҕатын уһуттан төрүттээх Вооз киэнэ буолан биэрбитэ. ⁴ Өссө ити күн Вифлеемтэн Вооз бэйэтинэн тийэн кэлбитэ.

* ^{1:20} Сүдү Күүстээх – дьэбириэйдии «Шаддай». Тангара ааттарыттан биирдэстэрэ.

** ^{1:20} Ноеминь... Мара – дьэбириэй тылыгар Ноеминь диэн аат «ис киирбэх», оттон Мара диэн аат «аһы-кутуу» диэн суолталаахтар.

«АЙЫЫ ТОЙОН эһигинниин бииргэ буоллун!» – диэбитэ кини бурдук быһааччыларыгар.

«АЙЫЫ ТОЙОН эйигин алҕаатын!» – дэспиттэрэ анараангы дьон.

⁵ Вооз бурдук быһааччылары салайар үлэһититтэн: «Ити хайаларын эдэр кыһа сылдыарый?» – диэн ыйыппыта.

⁶ «Моав сириттэн Ноемины кытта кэлсибит кыыс, – диэбитэ үлэһиттэр тойонноро. – ⁷ Быһааччылар хаалларбыт куоластарын итигэстиэхпин сөп дуо диэн көрдөспүтэ. Хара сарсыардаттан баччаанга диэри олох сынньаммакка сылдыар».

⁸ Вооз Руфька эппитэ: «Тоойуом, иһит. Эн атын бааһынаҕа хомуйа барыма, мантан халбарыйыма. Мин чаҕар кыргыттарбын кытта бииргэ сырыт. ⁹ Быһааччылар ханна үлэлииллэрин көрө сылдьан кыргыттары батыһан ис. Мин дьоммор эттим, эйигин атаҕастыахтара суоҕа. Утаттаххына, ол чаҕардарым толору уу куппут купсууннарыттан иһээр».

¹⁰ Маны истээт Руфь сөһүргэстии түспүтэ уонна сиргэ диэри сүгүрүйэн баран: «Эн тоҕо мин туспар кыһаллаҕын, маннык үтүөтүк сыһыаннаһаҕын? Мин туора омукупун эбээт», – диэбитэ.

¹¹ Вооз киниэхэ эппитэ: «Эринг өлбүтүн кэннэ ийэ хотунгар хайдах амарахтык сыһыаннаспыккын миэхэ кэпсээбиттэрэ. Аҕалаах ийэҕин, төрөөбүт дойдугун хаалларан, урут төрүт билбэт дьонгор кэлсибиккин. ¹² Ити үтүөбүн эйиэхэ АЙЫЫ ТОЙОН төлүөхтүн, Израиль Танарата, АЙЫЫ ТОЙОН, эйиэхэ, Кини кынатын анныгар дурда-хахха көрдөһөн кэлбитин иһин, толору манһа биэриэхтин».

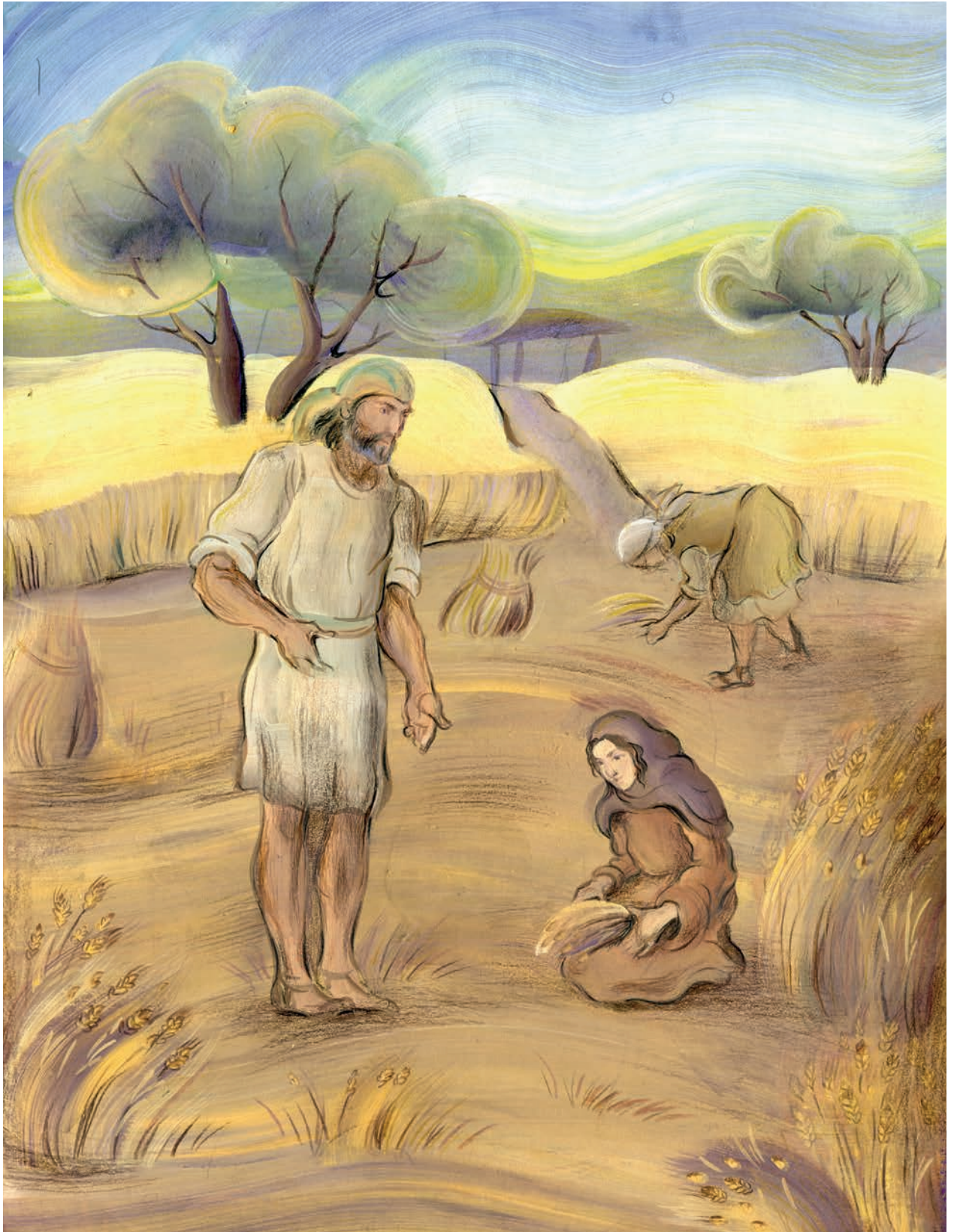
¹³ «Тойонуум, эн үтүө сыһыангынын сүтэрбэтэрбин! – диэбитэ Руфь. – Олус да санаабын көтөхтүн, кулуккун, миигин, уоскуттун! Мин, дьинэр, эн биир да чаҕар дьахтаргар тэннэспэппин».

¹⁴ Күнүскү омурҕан саҕаламмыта. Вооз: «Руфь, манна кэлэн аһаа, бу уксууска килиэпкин умһаа», – диэбитэ. Руфь бурдук быһааччылар аттыларыгар олорбута. Вооз киниэхэ ыһаарыламмыт туораах бурдук биэрбитэ. Руфь тотохана аһаабыта, биэрбит астарыттан өссө ордоруммута. ¹⁵ Онтон эмиэ куолас хомуйа барбыта. Кини барбытын кэннэ, Вооз үлэһиттэригэр эппитэ: «Түүтэхтэр быыстарыттан да итигэстээтэҕинэ, туох да диэмээрин. ¹⁶ Бурдук быһаргытыгар соруян куоласкытын түһэрэ сылдыын. Ыллын, эһиги кинини сагарыман».

¹⁷ Руфь бааһынаҕа тохтубут куолаһы киэһээнгэ диэри хомуйан баран, онтун кэлиигэ сынныбыта – эфа* кэрингэ нэчимиэн буолбута. ¹⁸ Руфь куоракка төһөнүбүтэ. Төһөнү хомуйбутун ийэ хотунугар көрдөрбүтэ уонна күнүскү омурҕаньттан ордоруммут аһын биэрбитэ.

¹⁹ «Хайа бүгүн ханна итигэстээтин? Ханна үлэлээтин? – диэн ыйыппыта ийэ хотуна. – Эйиэхэ үтүөнү онорбут киһиэхэ алгыс буоллун!»

* ^{2:17} Эфа – быһа холоон 11 киилэ.

Руфь хайаларын сиригэр сылдыбытын кэпсээн баран: «Ол бааһыналаах киним Вооз диэн», – диэбитэ.

²⁰ «АЙЫЫ ТОЙОН кинини алгыахтын! – Ноеминь санга аллайбыта. – АЙЫЫ ТОЙОН тыыннаахха да, өлбүккэ да үтүө сыһыанын уларыппат эбит. Ол киһи биһиэхэ көмөлөһөр кыахтаах чугас уруубут ээ».

²¹ Руфь эппитэ: «Өссө саамай үчүгэйэ баар, кини бурдук быһыыта бүтүөр диэри үлэһиттэрбин кытта бииргэ сырыт диир».

²² Ноеминь кийиитигэр: «Тоойуом, эн кини чабар кыргыттарын кытта бииргэ сылдыарын ордук эбит, – диэбитэ, – Атын бааһынаҕа бардаххына атаҕастаныан».

²³ Руфь нэчимиэн уонна сэлиэһинэй быһыыта бүтүөр диэри Вооз чабар кыргыттарын кытта бииргэ сылдьан, бааһынаҕа хаалбыт бурдук куолаһын итигэстээбитэ. Ити кэмнэ Руфь ийэ хотунунуун бииргэ олороро.

Куумунаҕа көрсүһүү

З¹ Биирдэ Ноеминь кийиитигэр Руфька эппитэ: «Тоойуом, мин эйиэхэ дурда-хахха буолар үчүгэй эрэбил кинини булуохпун баҕарабын. ² Бу киэһэ куумунаҕа биһиги уруубут Вооз (эн кини чабар кыргыттарыныын бииргэ сылдыбытын) нэчимиэнин көтүтэр. ³ Суунан-тараанан, үчүгэй тагаскын таннан куумунаҕа тий. Ол гынан баран, аһаан бүтүөр диэри, киниэхэ көстүмэ. ⁴ Утуйа барбытын кэннэ, ханна сыппытын билэн баран чугаһаар уонна бүрүнэ сытар таһаһын сэгэтэн, аттыгар сытаар. Салгыы тугу гынахтааххын бэйэтэ этиэҕэ».

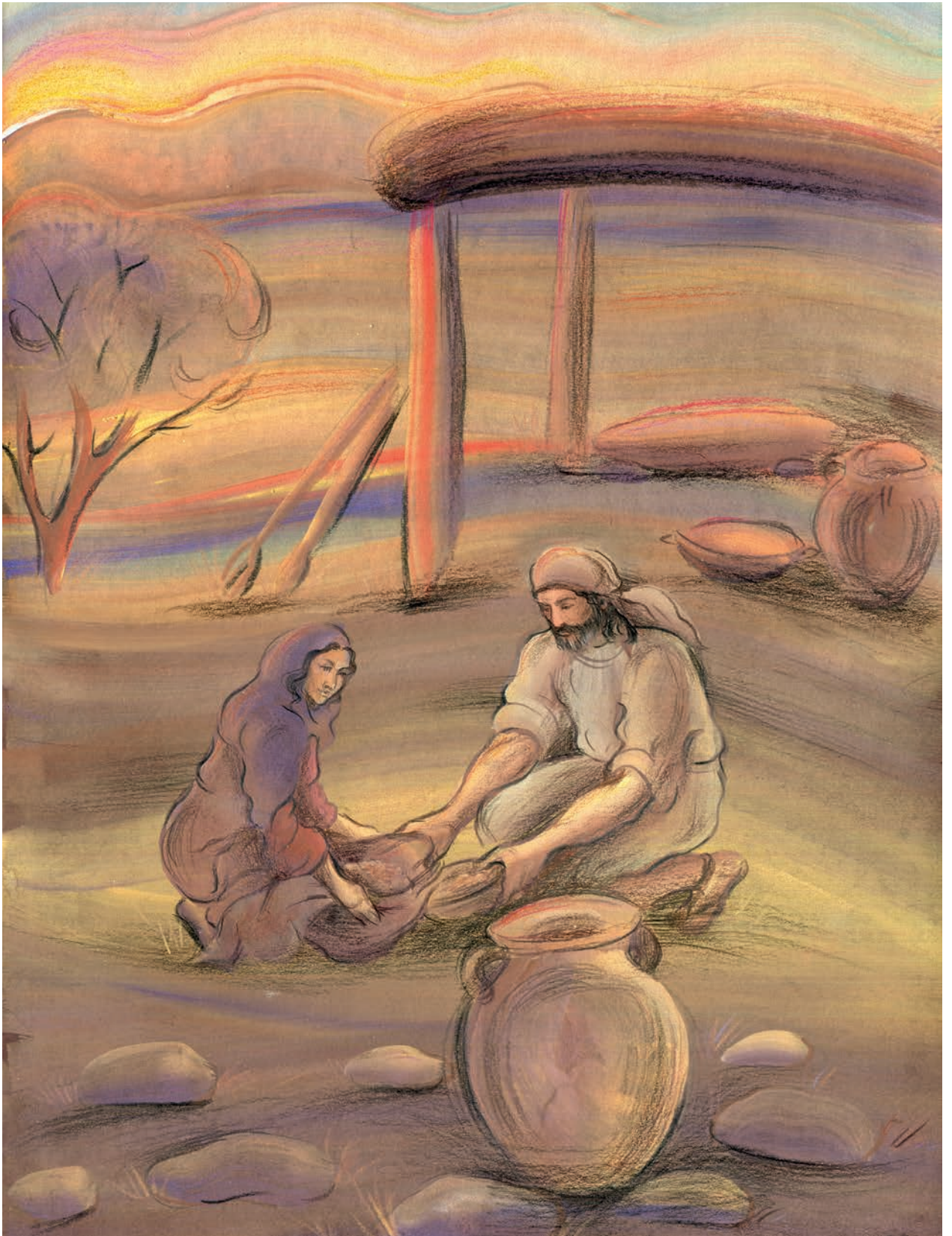
⁵ Руфь ийэ хотунугар: «Сөп, эн эппиккин барытын толоруом», – диэбитэ.

⁶ Итиэннэ куумунаҕа баран, хотуна тугу эппитин толорбута.

⁷ Вооз дуоһуя аһаан-сиэн, бинэбирээт арыгытын иһэн баран, өрөһөлөммүт туораах бурдук кытытыгар сытан утуйан хаалбыта. Ити кэмнэ Руфь тыаһаууһа суох тийэн, Вооз бүрүммүт таһаһын сэгэтэн, аттыгар сыппыта. ⁸ Түүн үөһүн саһана киһи эмискэ уһуктан кэлэн эргиллэн көрбүтэ – арай аттыгар дьахтар сытара.

⁹ «Кимнииний?» – диэн ыйыппыта Вооз.

«Кулутун Руфь, – диэбитэ дьахтар. – Бука диэн, кулуккун, миигин, кынатын анныгар киллэр. Эн миэхэ көмөлөһүөхтээх уруум эбиккин».

¹⁰ «АЙЫЫ ТОЙОН эйигин алгыахтын, тоойуом! – диэбитэ Вооз. – Эн урук-кугунааҕар өссө үчүгэи онордун – эдэр киһини, дыдангыны да, баайы да, көрдүү барбатын. ¹¹ Онон, тоойуом, куттаныма, эн тугу көрдөспүккүн барытын толоруом. Эн үтүө санаалааххын куорат дьоно бары билэллэр. ¹² Кырдык, мин эһиэхэ көмөлөһүөхтээх уруугут буолабын, ол гынан баран эһиги миигиннээ-дэр өссө ордук чугас атын биир уруулааххыт. ¹³ Чэ бу түүн манна утуй. Онтон сарсын ол киһи быраабын туһанарга сөбүлэнэр буоллаҕына, туһаннын, оттон көмөлөһүөн баҕарбатаҕына, АЙЫЫ ТОЙОН иннигэр этэбин, эйиэхэ мин көмөлөһүөм. Утуй, сарсыарда буолуо ыраах».

¹⁴ Руфь сарсыардаанга диэри кинилиин атахтаһан утуйан баран, бэрт эрдэ, ким да кинилэри көрө илигинэ, тура охсубута. Вооз: «Куумунаҕа дыахтар кэлэ сылдыбытын ким да билбэтэ ордук», – дии санаабыта.

¹⁵ «Накыайкаҕын манна аҕалан тоһуй эрэ», – диэбитэ кини. Руфь накыайка-тын тоһуйан биэрбитигэр Вооз алта мээрэй* нэчимиэни куппута. Итиэннэ ону Руфька санныгар сүктэрэн баран, бэйэтэ куоракка барбыта.

¹⁶ Руфь ийэ хотунугар тийэн кэлбитэ. Хотуна: «Хайа, тоойуом, төһө бэркэ сы-рыттын?» – дии түспүтэ.

Вооз хайдах сыһыаннаспытын кэпсээн баран, Руфь: ¹⁷ «Бу кини, ийэ хотунугар кураанах төннүмэ диэн, миэхэ алта мээрэй нэчимиэни биэрэн ытта», – диэ-битэ.

¹⁸ Ноеминь эппитэ: «Билигин, тоойуом, кэтэс. Ити барыта хайдах түмүктэнэрэ сотору биллиэ. Ол киһи саҕалаабытын бүтэрэ илигинэ уоскуйуо суоҕа».

Руфь Воозка эргэ тахсар

4¹ Вооз дьон-сэргэ тоһуоруһар сиригэр куорат олбуорун ааныгар тийэн оло-р-бута. Арай көрбүтэ, били кини Руфька кэпсээбит уруулаара киһи ааһан эр-э-рэ. Вооз кинини: «Кэлэн, манна аттыбар оло-р», – диэн ыңырбыта. Киһи кэлэн кини аттыгар оло-р-бута.

² Вооз аны куорат аҕа баһылыктарыттан уон киһини ыңыран ылан: «Кэлэн манна оло-рун», – диэбитэ. Аҕа баһылыктар кэлэн аттыгар оло-р-буттара. ³ Дьэ онуоха Вооз уруутугар эппитэ: «Ноеминь Моав сириттэн кэлэн баран, убай-быт Елимелех сирин атыылыыр буолбут. ⁴ Итини мин эйиэхэ этиэхтээхпин дии

* ^{3:15} Алта мээрэй – 22 киилэ кэрингэ.

саныбын. Эн ити сири билигин, бу олорооччулар уонна куорат аҕа баһылыктара көрөн олордохторуна, киниттэн атыылаһан ылыаххын сөп. Баҕарар буоллаххына атыылас, баҕарбат буоллаххына миэхэ эт. Мин ону билиэх тустаахпын. Ити сири бастакынан атыылаһар бырааптаах эн буолаҕын, мин эн кэннигиттэн иккиспин».

«Мин атыылаһабын», — диэн хардарбыта киһи.

⁵ Вооз киниэхэ эппитэ: «Эн ити сири Ноеминьтан атыылаһар буоллаххына, Руфь диэн ааттаах Моав кыһын, өлбүт киһи огдооботун, ойох ылыахтааххын. Оччоҕо бокуонньук сирэ-уота дьонугар хаалар».*

⁶ «Суох, мин хайдах да атыылаһар кыаҕым суох эбит, — диэбитэ уруулар киһи. — Ыллым да, бэйэм эстииһин. Атыылаһар быраабы эн туһан, мин ылар кыаҕым суох».

⁷ Израиль былыргы үгэһинэн, атыылаһар быраабын атын киһиэхэ биэрэр киһи, илии охсуспутун бигэргэтэн, атаҕын таһаһын устан ылан, ол илии охсуһар киһитигэр биэрэрэ. Израиль дьоно ылсар-бэрсэр кэпсэтиилэрин итинник бигэргэтэллэрэ.

⁸ Уруулар киһи: «Эн атыылас», — диэн баран атаҕын таһаһын устан, Воозка биэрбитэ.

⁹ Вооз, аттыгар олорор аҕа баһылыктарга уонна онно баар дьонго барыларыгар туһаайан, эппитэ: «Билигин эһиги туоһу буолаҕыт: мин Ноеминьтан Елимелех, Хилеон уонна Махлон бас билиилэрин барытын атыылаһан ылабын. ¹⁰ Ону кытта Махлон Моавтан төрүттээх Руфь диэн огдооботун, бокуонньук удьуордара нэһилиэстибэҕэ тиксэллэрин уонна биһиги куоракка кини ууһа быстыбатын туһугар, ойох ылабын. Маныха эһиги туоһу буолаҕыт».

¹¹ Куорат аанынааҕы болуоссакка баар дьон уонна аҕа баһылыктар: «Биһиги туоһу буолабыт! — диэн хардарбыттара. — АЙЫЫ ТОЙОН эн дьиэҕэр киллэрэр ойоххун Израиль дьиэтин-уотун тэрийсибит Рахиллаах Лияҕа холоонноох онордун! Ефрафа аҕатын ууһугар байан-тайан олоҕор, Вифлеем үрдүнэн албан аатыр, суон сураҕыр! ¹² АЙЫЫ ТОЙОН эйиэхэ ити эдэр дьахтартан оҕо биэрэн, эн дьиэн-уотун Фамарь Иудаҕа төрөппүт Фарешын дьиэтигэр-уотугар холоонноох буолуохтун!»**

Давид ыраахтааҕы төрүччүтэ

¹³ Вооз Руфьтуун холбоһон, кинини дьиэтигэр киллэрбитэ. АЙЫЫ ТОЙОН оҕо биэрэн, Руфь уол оҕону төрөппүтэ. ¹⁴ Дьахталлар Ноеминьна этэллэрэ: «Эйигин оҕолоох-уруулаах онорбут АЙЫЫ ТОЙОННО айхал буоллун! Сиэ-

* ^{4:5} Оччоҕо бокуонньук сирэ-уота дьонугар хаалар. — Өлбүт киһи сири атыылаһар саамай чугас уруута кини огдооботун ойох ылыахтааҕа. Бокуонньук оҕотунан аабыллар бастакы уол улаатан баран, өлбүт аҕатын сири төттөрү атыылаһан ылар бырааптанара. Оттон үбүлүөйдээх сыл үүннэҕинэ кини ити сири босхо ылыан сөбө (Лев 25:24-28).

** ^{4:12} Төрүттэни (Быт) кинигэтин 29, 38 түһүмэхтэрин көр.

нин Израильга албан аатырдын! ¹⁵ Уолчаан күүскэр күүс эбиэ, кырдыар сааскар көрүө-истиэ. Эйигин таптыыр, сэттэ да уоллааҕар ордук көмөлөһөр кийиитин кинини төрөттө эбээт!»

¹⁶ Ноеминь оҕону көрөрө-истэрэ, өрүү көтөҕө сылдьара. ¹⁷ Ол иһин ыаллара дьахталлар: «Дьэ Ноеминь уолламмыт!» – дэһэллэрэ. Дьахталлар оҕону Овид диэн ааттаабыттара. Бу оҕоттон кэлин Давид ыраахтааҕы аҕата Иессей төрөөбүтэ.

¹⁸ Онон Давид Фарестан саҕаланар төрүччүтэ маннык:

Фарестан Есром төрөөбүтэ,

¹⁹ Есромтан Арам, Арамтан Аминадав,

²⁰ Аминадавтан Наассон, Наассонтан Салмон,

²¹ Салмонтан* Вооз, Воозтан Овид,

²² Овидтан Иессей, оттон Иессейтэн Давид төрөөбүттэрэ.

* ^{4:21} Салмон – «Салма» диэн аат атын көрүнгэ.

Эсфирь кинигэтэ

Иһинээбитэ

Ыраахтаағы улуу малааһына (1:1-9)

Астинь сарыысса үүрүллэр (1:10-22)

Эсфирь сарыысса буолуута (2:1-18)

Мардохей ыраахтаағыны быһыһыыр (2:19-23)

Аман Мардохейга уордайар (3:1-7)

Иудейдары кыргар туһунан ыйаах (3:8-15)

Мардохей Эсфирьтэн көмө көрдөһөр (4:1-17)

Эсфирь ыраахтаағыттан көрдөһөр (5:1-8)

Аман Мардохейы өлөрөргө сананар (5:9-14)

Мардохейы чиэстээһин (6:1-14)

Аманы ыйаан өлөрөллөр (7:1-10)

Эсфирь иудейдары быһыһыыр (8:1-17)

Өстөөхтөрү өһөрүү (9:1-19)

Пурим бырааһынньыга (9:20-32)

Мардохей кыайыыта (10:1-3)

Ыраахтаағы улуу малааһына

1¹ Бу түбэлтэ Ахашверош* ыраахтаағы – били Индияттан Эфиопияға ** тий-
йэ сүүс сүүрбэ сэттэ уобалаһы салайбыт Ахашверош – кэмигэр буолбута.
² Ол сағана саарыстыбатын бүрүстүөлүгэр Сузы бөбөргөтүнүүлээх куоратыгар
олорор Ахашверош ыраахтаағы ³ салайбытын үһүс сылыгар бары үрдүк соло-
лоохторугар, чугас үлэһиттэригэр анаан малааһын тэрийбитэ. Персия, Мидия
сэриитин тойотторо, дьон-сэргэ үрдүкү арангата уонна уобалас салайааччыла-
ра тийиэн кэлбиттэригэр ⁴ ыраахтаағы кинилэргэ килбиэннээх саарыстыба-
тын баайын-дуолун, сүдү бэйэтин килэйбит-халайбыт мааны-далбар олоҕун
сүүс аҕыс уон күнү быһа көрдөрбүтэ. ⁵ Онтон ити күннэр ааспыттарын кэннэ,
ыраахтаағы аны Сузы бөбөргөтүнүүлээх куоратыгар баар норуokka бүттүүнү-
гэр, баайга-дьадангыга барытыгар, дыбарыаһын саадыгар сэттэ күннээх малаа-
һыны тэрийбитэ. ⁶ Онно үрүн көмүс туорайдаах мыраамар остуолбаларга тар-
дыллыбыт көбөрүмтүйэн көстөр харанга кыһыл быаға күндү лүөн таһаһы, хал-
лаан күөҕэ чараас түү быыстары ыйаабыттара; өттүгэстээн сытан аһыыр намы-
һах кэтит олбохторо кыһыл уонна үрүн көмүс этилэр, оттон муосталара харанга
кыһыл өгнөөх хайа таһа,*** мыраамар, чөмчүүк уонна да атын араас өгнөөх
күндү таас этэ. ⁷ Иһэр утахтарын энгин-эгэлгэ бэйэлээх кыһыл көмүс иһиттэргэ
кутан биэрэллэрэ; ыраахтаағы дэлэйдик күндүлүүр буолан, иһэрдэр арыгыта
үрүйэлии устубута. ⁸ Арыгыны ыалдыттарга ханнык да хааччаға суох иһэрдэр
туһунан дьаһал бэриллибитэ; ыраахтаағы дыбарыас олоҕун-дьаһаһын салайта-
рар үлэһиттэригэр барыларыгар итинник соруйбут буолан, кэлбит дьон арыгы-
ны төһө баҕарар иһиэхтэрин сөбө.

⁹ Астинь**** сарыысса эмиэ Ахашверош ыраахтаағы дыбарыаһыгар дьахтал-
ларга анаан туспа малааһын тэрийбитэ.

Астинь сарыысса үүрүллэр

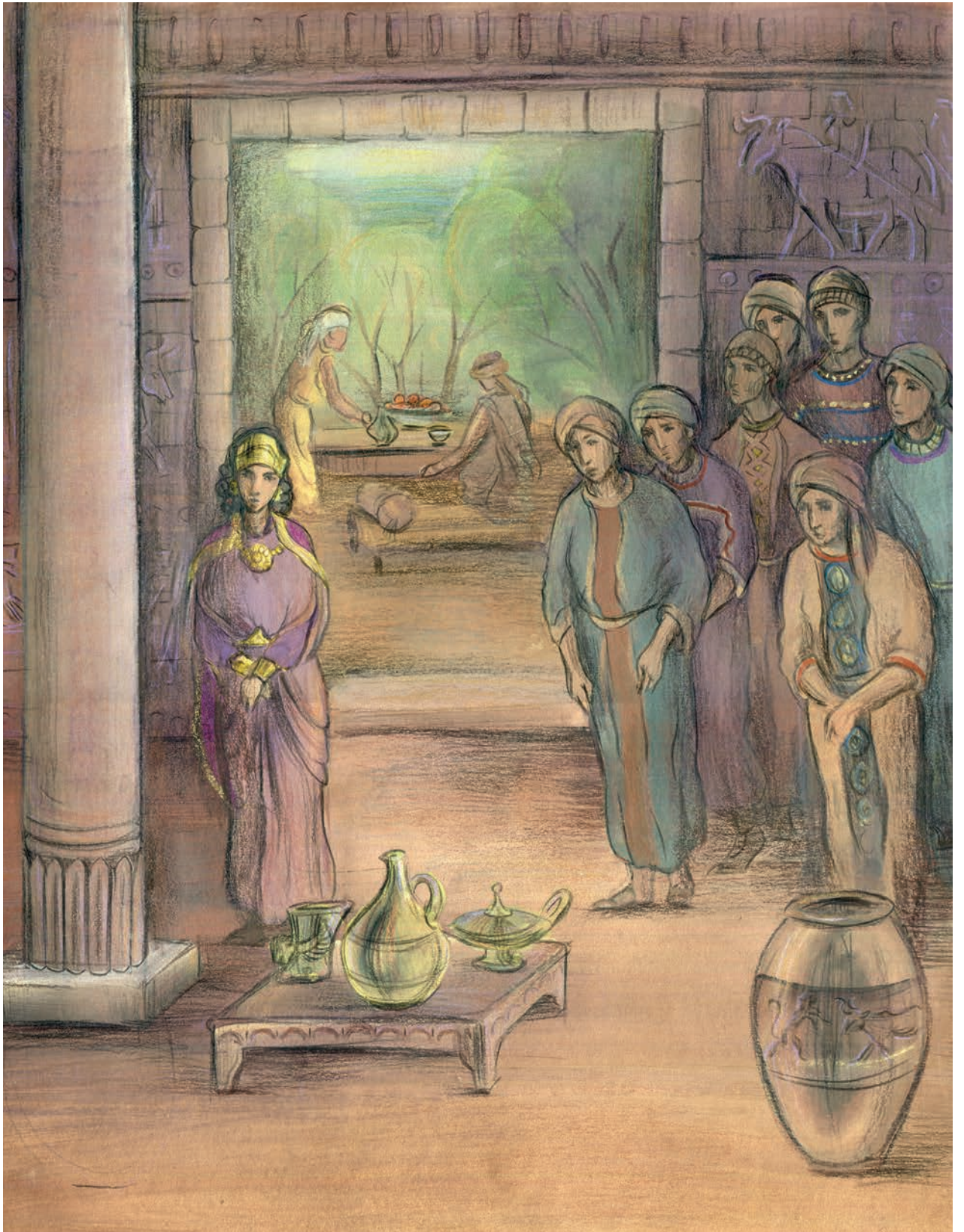
¹⁰ Малааһын сэттис күнүгэр арыгыттан санаата көннүөрбүт ыраахтаағы ки-
ниэхэ үлэлиир Мегуман, Бизфа, Харбона, Бигфа, Авагфа, Зефар уонна Каркас
диэн ааттаах сэттэ атакыны ыңгыран ылан, ¹¹ хоруоналаах Астинь сарыыссаны
киниэхэ аҕалалларыгар соруйбута. Сарыысса олус кыраһыабай этэ, ол иһин

* 1:1 *Ахашверош* – былыргы дьэбириэйдии тиэкискэ маннык. Былыргы гректии, славянны уонна нууччалы Синодальной тылбаастарга «Артаксеркс».

** 1:1 *Эфиопия* – былыргы дьэбириэйдии тиэкискэ «Куш».

*** 1:6 *Харанга кыһыл өгнөөх хайа таһа* – порфир, булкаан эстиититтэн үөскээбит харанга кыһыл өгнөөх таас.

**** 1:9 *Астинь* – былыргы дьэбириэйдии тиэкискэ «Вашти».

ыраахтаағы баар дьонго уонна үрдүк сололоохторугар кини кэрэ дьүһүнүн көрдөрүүн баҕарбыта. ¹² Ол эрээри Астинь сарыысса, аттакылар ыраахтаағы дьаһалын тиэрдибиттэригэр, онно барартан кыккыраччы аккаастанан кэбиспитэ. Ыраахтаағы онтон улаханник кыһыран, уора-кылына оргуйан, ¹³ туһааннаах кэмнэ сөптөөх быһаарыыны сатаан ылынар кыахтаах мындыр өйдөөх дьонун ыңгыран ылбыта (кини сокуону уонна быраабы билэр дьоннуун өрүү сүбэлэхэр үгэстээбэ. ¹⁴ Ити кэмнэ киниэхэ Персия, Мидия үрдүк сололоох сэттэ киһитэ — Каршена, Шефар, Адмафа, Фарсис, Мерес, Марсена уонна Мемухан — ордук чугастара, онон кинилэр ыраахтаағыга киирэр бырааптаах, кини аттыгар олоор кыахтаах, саарыстыба тумус туттар туттаах дьоно этилэр).

¹⁵ Ыраахтаағы кинилэртэн: «Ахашверош ыраахтаағы аттакыларынан илдьиттээбитин ылымматах Астинь сарыыссаны сокуон хараҕынан хайдах дьүүллүөххэ сөбүй?» — диэн ыйыппыта.

¹⁶ Онуоха Мемухан ыраахтаағыга уонна үрдүк сололоохторго эппитэ: «Астинь сарыысса ыраахтаағы иннигэр эрэ буолбакка, Ахашверош ыраахтаағы бас билэр бары уобаластарын үрдүк сололоохторун, туох баар норуоттарын барыларын иннилэригэр эмиэ буруйдаах. ¹⁷ Дьахталлар бука бары, сарыысса ити быһыытын билэн, эрдэрин ытыктаабат буолуохтара, «Астинь сарыысса бэл Ахашверош ыраахтаағы ыңгыртарбытыгар барбатаҕа» дэһиэхтэрэ. ¹⁸ Персия, Мидия биллэркөстөр дьахталлара сарыысса ити быһыытын истибиттэр, онон ити туһунан күн бүгүн ыраахтаағы үрдүк сололоохторугар кэпсээн биэриэхтэрэ турдаҕа, дьэ оччоҕо саат-суут, иирээн тимэбэ төлө тардыллыаҕа. ¹⁹ Ыраахтаағы мань сөпдиир буоллаҕына, кини көтүллүбэт ыйааҕа тахсан, Персия, Мидия сокуоннарыгар суруллуох тустаах: Астинь аны Ахашверош ыраахтаағы хараҕар көстүү суохтаах. Онон ыраахтаағы кинитээбэр ордук, атын дьахтары сарыысса онордун. ²⁰ Ыраахтаағы таһаарбыт ыйааҕын бүтүн киэн саарыстыба устун иһитиннэрдэхтэринэ, дьахталлар дьаданытыттан баайыгар тийэ бука бары эрдэрин ытыктыыр буолуохтара».

²¹ Бу этиини ыраахтаағы да, кини үрдүк сололоохторо да биһири истибиттэрэ. Онон ыраахтаағы, Мемухан сүбэтин ылынан, ²² илдьитин бас билэр сиригэр барытыгар, хас биирдии уобалас олохтоохторун суругунан-бичигинэн, хас биирдии норуот төрөөбүт тылынан суруйтаран ыппыта. Онон бары омук тылынан барытынан: «Эр киһи дьиэтигэр-уотугар тойон буолуохтаах», — диэн иһитиннэрбиттэрэ.

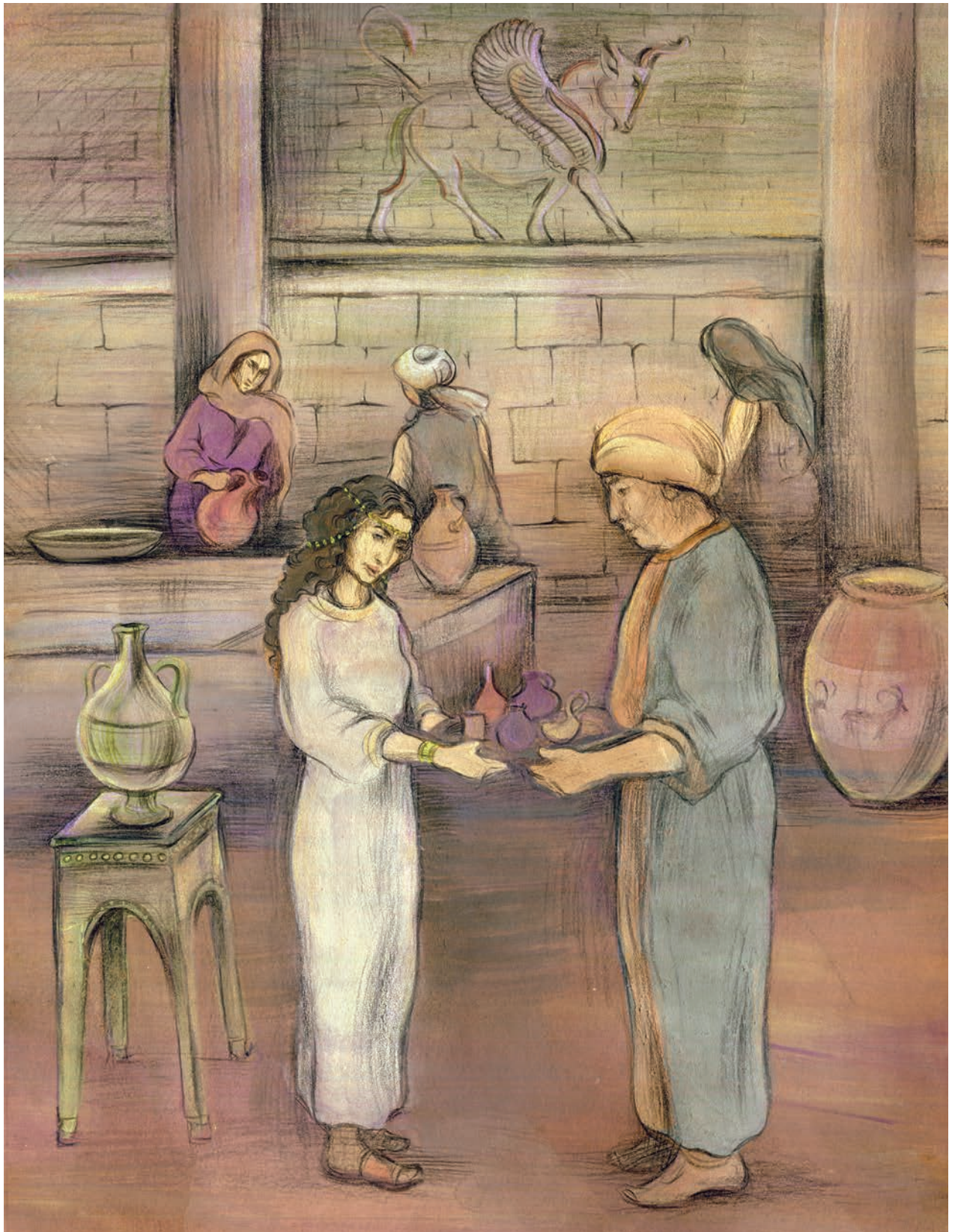
Эсфирь сарысса буолуута

2¹ Ахашверош ыраахтааҕы кэлин, уора-кылына уҕарыйан да баран, Астинь хайдах быһыыламматын, онуоха туох быһаарыыны ылыммыттарын эргитэ саныы сылдыбыта. ² Биирдэ чугас үлэһиттэрэ киниэхэ эппиттэрэ: «Ыраахтааҕыга кэрэ дьүһүннээх эдэр кыргыттары көрдөөтүннэр. ³ Ыраахтааҕы, саарыстыбатын хас уобалаһын аайы эрэллээх дьонун анаан, кэрэ дьүһүннээх кыргыттары барыларын Сузы бөҕөргөтүнүүлээх куоратыгар, дыбарыаска дьахталлар олорор анаардарыгар, мустардын. Кыргызтары ыраахтааҕы аттакытыгар, дьахталлары харабыллыыр Гегай көрүүтүгэр туттаран баран, кинилэргэ эттэрин соттолоругар дыргыл сыттаах энин-эгэлгэ арыыны биэрдиннэр. ⁴ Дьэ онно ыраахтааҕы сөбүлүү көрбүт кыыһа Астинь оннугар сарысса буоллун». Ыраахтааҕы, бу сүбэни биһири итэн, барытын, ити эппиттэрин курдук, онгорбута.

⁵ Ол сағана Сузы бөҕөргөтүнүүлээх куоратыгар Вениамин ууһуттан төрүттээх Кис уолун Семей сиэнэ, Иаир уола Мардохей диэн иудей олороро. ⁶ Урут Вавилон ыраахтааҕыта Навуходоносор, Иудея ыраахтааҕытын Иехонияны уонна да атын дьону Иерусалимтан үүрэн барарыгар, Мардохейы эмиэ кинилэри кытта бииргэ ильдэ барбыта. ⁷ Мардохей төгүрүк тулаайах Гадассаны,* атын аатынан Эсфири, абаҕатын кыыһын, иитэрэ. Кыыс дьулугурас көнө унуохтааҕа, олус кэрэ дьүһүннээҕэ. Кинини, аҕалаах ийэтэ өлбүттэрин кэннэ, Мардохей бэйэтигэр ылан төрөппүт оҕотун курдук көрөн-харайан ииппитэ. ⁸ Дьэ онон, ыйаах тахсан ыраахтааҕы дьаһала биллэриллибитигэр Сузы бөҕөргөтүнүүлээх куоратыгар элбэх кыыһы хомуйан аҕалан, Гегай көрүүтүгэр-истиитигэр туттарбыттара. Эсфирь эмиэ дыбарыаска ылыллан, дьахталлар харабылларын Гегай көрүүтүгэр киирбитэ. ⁹ Аткаы кыыһы кэрэхсии көрөн, киниэхэ сылаастык сыһыаннаспыта, дыргыл сыттаах эгэлгэ арыынан, бэриллэр аһынан-үөлүнэн харыыта суох хааччыйбыта. Итиэннэ дыбарыас талыы чаҕардарыттан сэттэ кыыһы киниэхэ биэрэн баран, Эсфири ол чаҕар кыргыттарыныын дьахталлар дьиэлэрин бастын аҕаарыгар көһөрбүтэ. ¹⁰ Эсфирь буоллаҕына, Мардохей эрдэттэн сэрэппит буолан, ханнык омуктан төрүттээҕин, туох дьоннооҕун-уруулааҕын кимиэхэ да кэпсээбэт этэ. ¹¹ Оттон Мардохей, Эсфирь төһө бэркэ сылдыарын, киниэхэ хайдах сыһыаннаһалларын билээри, дьахталлар олорор дьиэлэрин тиэргэнигэр күннэтэ кэлэ турара.

¹² Хас биирдии кыыс, Ахашверош ыраахтааҕыга киирэр уочарата кэлиэр диэри, дьахталларга олохтоммут үгэһинэн, уон икки ый тухары бэлэмнэнэр: этин-сиинин маннайгы алта ый мирра арыытынан, онтон өссө эмиэ алта ый дьахталлар эттэрин соттор дыргыл сыттаах арыыларынан, энин-эгэлгэ

* ^{2:7} Гадасса – «мирт» эбэтэр «сүктэр кыыс» диэн суолталаах дьэбириэйдии аат. Оттон Эсфирь (Эстер) диэн ааты былыргы перс омук «штара» (сулус) диэн тылыттан эбэтэр Вавилон дьахтар танаратын Иштар аатыттан үөскээбит буолуон сөп диэн сабаҕалыыллар.

маастарынан сотторо. ¹³ Ити кэнниттэн кини ыраактаагыга киирэрэ. Кыыс дьахталлар дьиэлэриттэн ыраактаагы дыбарыаһыгар барарыгар киниэхэ, тугу көрдөөбүтүн барытын, биэрэн ыталлара. ¹⁴ Киэһэ кини дыбарыаска киирэрэ, оттон сарсыарда дьахталлар атын дьиэлэригэр, ыраактаагы аттакыта Шаазгаз одьулууннары көрөр-истэр сиригэр, тахсара. Ити кэннэ аны ыраактаагыга кэлбэт этэ, арай ыраактаагы бэйэтэ кинини көрүөн бажаран аатын ааттаан ыгыртардагына эрэ, кэлиэн сөбө.

¹⁵ Дьэ онтон аны Мардохей оҕотун курдук иппит балта, Мардохей абажатын Абихаил кыыһа Эсфирь, ыраактаагыга киирэр кэмэ тийиэн кэлбитэ. Кыыс дыбарыаска барарыгар, ыраактаагы аттакыта, дьахталлар харабыллара Гегай сүбэлээбититтэн атыны тугу да көрдөөбөтөҕө. Эсфири киһи барыта сөбүлүү көрөрө.

¹⁶ Ахашверош ыраактаагы салайбыта сэттис сылын онус ыйыгар, тебеф ыйга, Эсфири ыраактаагы дыбарыаһыгар ылбыттара. ¹⁷ Ыраактаагы кинини атын ханнык да ойоҕунааҕар күүскэ таптаабыта, кыргыттартан барыларыттан ордорон санаатын киниэхэ уурбута. Онон Эсфири, хоруона кэтэрдэн, Астинь оннугар сарысса гыммыта. ¹⁸ Ити кэннэ ыраактаагы туох баар үрдүк сололоохторун, чугас үлэһиттэрин барыларын ыгыран, Эсфирьгэ анаан малааһын тэрийбитэ, бары уобалаһыгар барытыгар араас чэпчэтиини онорбута, ыраактаагылыы сиэдэрэй бэлэхтэри түнэппитэ.

Мардохей ыраактаагыны быһыыыр

¹⁹ Кыргыттары иккистээн хомуйалларын сажана, Мардохей күннэтэ үлэлиир сиригэр, ыраактаагы дыбарыаһын олбуорун аанын аттыгар олороро. ²⁰ (Эсфирь буоллагына Мардохей бопсор буолан, туох дьоннооҕун-уруулаагы кимиэхэ да кэпси илгэ.) Убайын тылын Эсфирь билигин дажаны, киниэхэ иитиллэ сылдьан истэрин курдук, истэрэ.

²¹ Ити күннэргэ Мардохей ыраактаагы дыбарыаһын олбуорун аанын аттыгар олордоҕуна ыраактаагы икки аттакыта, утуйар хоһун харабыллара Бигтаналаах Тереш Ахашверош ыраактаагыга өһүрэннэр, кинини өлөрөрдүү куомуннаспыттара. ²² Мардохей ону билэн Эсфирь сарыссага кэпсээн биэрбитэ, оттон Эсфирь барытын Мардохей аатыттан ыраактаагыга тиэрдибитэ. ²³ Дьыаланы чинчийэн, чаччытын быһааран баран, куомуннаахтары мас остуолбага ыйаан кэбиспиттэрэ. Уонна ыраактаагы көрөн олордоҕуна ити туһунан дойду бэлиэ түгэннэрин үйэтитэр кинигэҕэ суруйбуттара.

Аман Мардохейга уордайар

З¹ Ити кэнниттэн төһө эрэ кэм буолан баран Ахашверош ыраахтааҕы Агаг* удьуора Амадаф уолун Аمانы, өрө тутан, атын бары тойотторуттан чорботон, бэйэтин аттыгар саамай үрдүк олбоххо олордубута. ² Дьбарыас олбуорун аанын аттыгар үлэлээх дьон бука бары Аман иннигэр сөһүргэстээн туран сиргэ тийэ сүгүрүйэллэрэ — ыраахтааҕы дьаһала оннуга. Арай Мардохей эрэ Аман иннигэр сөһүргэстээбэт, кини атаҕар үнпэт этэ.

³ Дьбарыас олбуорун аанын аттыгар баар үлэһиттэр Мардохейы: «Ыраахтааҕы дьаһалын эн тоҕо кэһэҕиний?» — диэн сэмэлииллэрэ. ⁴ Итинник күн аайы этэллэрэ да, Мардохей истибэт этэ. Дьэ ол иһин кинилэр, тылын төһө бигэтик тутуһарын билээри (ол дьонно иудейбын диэн этэн турара), барытын Аманга кэпсээн биэрбиттэрэ.

⁵ Аман, Мардохей кини иннигэр сөһүргэстээбэтин, сиргэ умса түһэн сүгүрүйбэтин иһин, улаханлык өһүрэ санаабыта. ⁶ Ол эрэри Мардохейы эрэ өлөрөрү тутуу дии санаан, кини ханнык омуктан төрүттээҕин истибит буолан, Мардохей норуотун бүттүүнүн, Ахашверош саарыстыбатыгар баар иудейдары, имири эһэргэ санаммыта.

⁷ Ахашверош ыраахтааҕы салайбыта уон иккис сылын бастакы нисан ыйыгар, ити норуоту суох онгорорго ханнык күн табыгастааҕын билээри, Аман көрөн турдаҕына, хас биирдии күнү, ыйы, уон иккис адар ыйга диэри ыйытан «пур» — түөрэх, кэбиспиттэрэ.

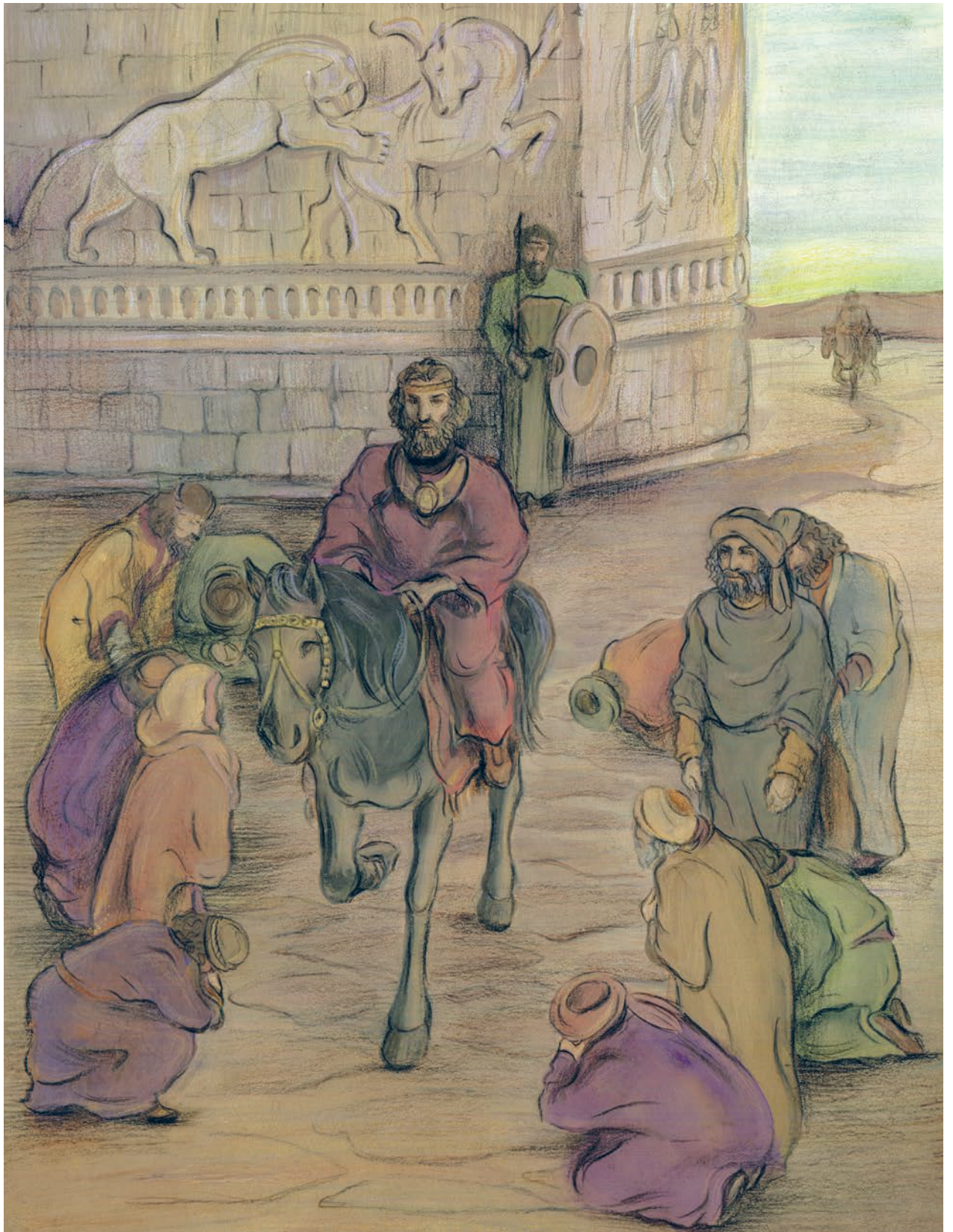
Иудейдары кыргар туһунан ыйаах

⁸ Дьэ ити кэнниттэн Аман Ахашверош ыраахтааҕыга эппитэ: «Эн саарыстыбан бары уобаластарынан тарҕанан олорор эрэри, атын омуктартан туора туттар адьынаттаах норуот баар. Ол дьон сокуона бары норуоттар сокуоннарыттан чынха атын, өссө аһара баран кинилэр ыраахтааҕы сокуоннарын толорботтор. Ыраахтааҕы ону кытта эйэлэхэрэ табыллыбат. ⁹ Онон кини сөптөөх диир буоллаҕына, ол омугу кырган кэбиһэр туһунан ыйааҕы таһаардын, оччоҕо ыраахтааҕы хааһынатын үлэһиттэрэ миигиттэн уон тыһыынча талант** үрүн көмүһү ылыахтара».

¹⁰ Ыраахтааҕы бэчээттээх бииһилэҕин тарбаҕыттан устан ылан Агаг удьуора Амадаф уолугар, иудейдар өстөөхтөрүгэр Аманга биэрбитэ. ¹¹ Кини Аманга: «Көмүскүн бэйэҕэр хааллар, оттон ол омугу хайдах гынарын көнүлүн», — диэбитэ.

* ^{3:1} Агаг — амалик ыраахтааҕыта, дьэбириэй норуотун кыр өстөөҕө.

** ^{3:9} Талант — былыргы дьэбириэйдэргэ 30 киилэҕэ тэнгнээх ыйааһын мээрэйэ.

¹² Дьэ, онтон маннайгы ый уон үһүс күнүгэр ыраахтааҕы суруксуттарын ынгыран ылан ыйаах таһаарбыта. Чопчу Аман дьаһайбытын курдук, туох баар баһылыктарга, бары уобаластар салайааччыларыгар, бары норуоттар тойотторугар, уобалас ахсын кинилэр суруктарынан-бичиктэринэн, хас биирдии норуокка ол норуот тылынан илдьит суруйан ыппыттара. Ыйаах Ахашверош ыраахтааҕы аатыттан суруллан баран кини бэчээтинэн бигэргэтиллибитэ. ¹³ Быһый атахтаах илдьиттэр эдэриттэн-эмэниттэн, оҕотуттан-дьахтарыттан тутулуга суох иудейдары бука барыларын биир күн, уон иккис ый, ол аата адар ый, уон үһүс күнүгэр имири эһэр, олох кырган кэбиһэр, төрдүттэн суох онгорор, баайдарын-дуолларын талаан ылар туһунан дьаһал суругу ыраахтааҕы бас билэр сиригэр барытыгар тарҕаппыттара. ¹⁴ Ол күнү көрсөргө ким барыта бэлэм буоларын туһугар, сокуон күүһүн ылбыт суругу устан ылан бары уобаласка, бары норуокка иһитиннэриэх тустаахтара. ¹⁵ Онон кинилэр ыраахтааҕы дьаһалынан суһал айанна туруммуттара. Ыйааҕы бөҕөргөтүнүүлээх Сузы куоракка доргуччу иһитиннэрбиттэрэ. Дьэ ол дьоро күнү бэлиэтээн, ыраахтааҕы Аманныын иккиэн арыгы испиттэрэ. Оттон Сузы куорат айманан-сайманан барбыта.

Мардохей Эсфирьтэн көмө көрдөһөр

4¹ Мардохей итини билэн, кэтэ сылдыар таҥаһын хайа тардыммыта. Кини кутурҕан бэлиэтигэр куһаҕан дороххой таҥаһы таннан,* төбөтүгэр күлү куттан баран, аһыйан-кутуйан, марылаччы ытыы-ытыы куорат устун барбыта. ² Куһаҕан таҥастаах киһи дыбарыас тиэргэнигэр киирэрэ көнүллэммэт буолан, Мардохей ыраахтааҕы дыбарыаһын олбуорун ааныгар эрэ тиййбитэ. ³ Ыраахтааҕы дьаһалын ыйааҕа тиййбит уобалаһыгар барытыгар иудейдар дирин кутурҕанна ылларан, астан-үөлтэн аккаастанан туран үгэллэрэ, ис-истэриттэн энэлийэн ытаан-сонгоон бараллара; үгүстэр куһаҕан таҥаһы кэтэн баран күлгэ сыталлара.

⁴ Эсфирьгэ чаҕар кыргыттара уонна аттакыллара кэлэн, Мардохей туһунан кэпсээбиттэрэ. Сарыысса улаханлык дьиксинэн, кутурҕан таҥаһын оннугар кэттин диэн, Мардохейга атын таҥаһы ыппыта да, ону анараангыта ылбатаҕа.

* ^{4:1} ...кутурҕан бэлиэтигэр куһаҕан дороххой таҥаһы таннан... – былыр дьэбириэй дьоно, аһыйыларын кэмсинэн, сыгыннах эттэригэр тэбиэн түүтүттэн өрүллүбүт хатыылаах, мара-сара таҥаһы кэтэн баран, астан аккаастанан туран Таҥараҕа үгэллэрэ.

⁵ Онуоха Эсфирь Гафады, ыраахтаады киниэхэ чаҕарынан анаабыт аттакыларыттан биирдэстэрин, ынгыран ылан, Мардохей туохтан, тоҕо итинник аймамытын биллэрэ ыппыта.

⁶ Гафах тахсан ыраахтаады дыбарыаһын олбуорун аанын утары турар куорат болуоссатыгар Мардохейга тийбитэ. ⁷ Дьэ онно Мардохей туох быһыыгамайгыга түбэспитин, Аман иудейдары кыргалларын туһугар ыраахтаады хааһынатыгар төһө үрүң көмүһү ыйаан биэриэх буолбутун барытын киниэхэ кэпсээн биэрбитэ. ⁸ Итиэннэ аттакыга дьаһал суругу, иудейдары кыргар туһунан Сузыга тахсыбыт ыйаады, туттаран баран, итини Эсфирьгэ көрдөрөн туран барытын кэпсиригэр соруйбута. Ону таһынан ыраахтаадыга баран норуотун туһугар көрдөс-ааттас диэн Эсфирьгэ илдьиттээбитэ.

⁹ Гафах хотунугар төннөн кэлэн, Мардохей тугу эппитин тиэрдибитэ. ¹⁰ Онуоха Эсфирь Гафадынан Мардохейга маннык илдьиттээбитэ: ¹¹ «Ыраахтаады чугас үлэһиттэрэ да, кини бас билэр сирин норуоттара да бары билэллэр: ким да буоллун, эр киһи да, дьахтар да, ыраахтаады ис тиэргэнигэр ынгырыыта суох киирдэбинэ, уурааҕа биир – өлөрүүгэ ууруллар. Арай ыраахтаады ол киһи диэки кыһыл көмүс торуоскатын ууннадына эрэ, кини тыыннаах хаалар. Оттон мин ыраахтаадыга ынгырыллыбатадым хайыы үйэ отут күн буолла».

¹² Эсфирь эппитин Мардохейга тиэрдибиттэрэ. ¹³ Онно Мардохей Эсфирьгэ маннык хардарбыта: «Иудейдартан барыларыттан мин эрэ ыраахтаады дыбарыаһыгар тыыннаах ордуом дии санаама. ¹⁴ Итинник быһаарыылаах күнгэ сангата-ингэтэ суох хааллаххына, көмө да, өрүһүлтэ да иудейдарга атын суолунан син биир кэлиэҕэ, оттон эн туох баар уруулуун-аймахтыын бары өлүөххүт. Ким билэр, эн, баҕар, итинник өлөр-тиллэр күнгэ туһалаары, сарыысса буолбутун буолаарай?»

¹⁵ Онуоха Эсфирь Мардохейга маннык илдьиттээбитэ: ¹⁶ «Баран, Сузыга баар иудейдары барыларын мус, уонна бары мин туспар астан туттунан үс түүннээх күн тугу да аһааман да, иһимэн да. Мин эмиэ чаҕар кыргыттарбыныын тугу да аһаахпыт да, иһиэхпит да суоҕа, онтон төһө да сокуону утары буоллар, ыраахтаадыга барыам. Өлөр буоллахпына – өлүөм».

¹⁷ Мардохей баран, Эсфирь тугу эппитин барытын толорбута.

Эсфирь ыраахтаағыттан көрдөһөр

5¹ Үһүс күнүгэр Эсфирь, сарыыссалыы таннан, дыбарыас ис олбуоругар ыраахтаағы дьиэтин иннигэр киирэн турбута. Ити кэмнэ ыраахтаағы дыбарыас аанын утары бүрүстүөлүгэр олороро.

² Кини тиэргэннэ кэлэн турар Эсфирь сарыыссаны ис-иһиттэн манньыйа көрөн, тутан олорор кыһыл көмүс торуоскатын киниэхэ утары ууммута. Эсфирь чугаһаан кэлэн, торуоска уһугун илиитинэн таарыйбыта.

³ «Хайа, Эсфирь сарыысса, эн туох кыһалҕалаах кэлин? — диэн ыйыппыта ыраахтаағы. — Туох көрдөһүүлээххиний? Саарыстыбам аңаарын да көрдөөтөххүнэ, эйиэхэ барыта бэриллиэҕэ».

⁴ Эсфирь эппитэ: «Күн ыраахтаағы, сөбүлэһэр буоллаҕына, бүгүн мин ыраахтаағыга анаан тэрийэр малааһыммар Аمانы кытта бииргэ кэлэ сырыттын».

⁵ «Аманы түргэнник ыңыра охсун! — диэбитэ ыраахтаағы. — Эсфирь эппитинэн буоллун!»

Онон ыраахтаағы Эсфирь бэлэмнээбит малааһыныгар Аманы кытта тийэн кэлбитэ. ⁶ Арыгы иһэ олордохторуна, кини Эсфирьтэн: «Эн туохха баҕара саныгыный? — диэн ыйыппыта. — Ол барыта эйиэхэ бэриллэ. Онон туох көрдөһүүлээххиний? Баҕар, саарыстыбам аңаарын да ыйыт — баҕарбытын барыта туолуо».

⁷ «Мин көрдөһөбүн-ааттаһабын, — диэн хоруйдаабыта киниэхэ Эсфирь, — ⁸ өс-көтүн ыраахтаағы миэхэ үтүөтүк сыһыаннаһан мин көрдөһөрбүн оноруон, мин ааттаһарбын толоруон баҕарар буоллаҕына, сарсын Аманы кытта бииргэ кэлэн, мин кинилэргэ тэрийэр малааһыммар сырыттын. Дьэ онно мин ыраахтаағыга этиэбим».

Аман Мардохейы өлөрөргө сананар

⁹ Ити күн Аман малааһынтан үөрэн-көтөн, санаата улаханлык көннүөрөн тахсыбыта. Ол иһэн ыраахтаағы дыбарыаһын олбуорун аанын аттыгар үлэлии олорор Мардохей кини иннигэр турбатаҕыттан, туруохтааҕар дьөрү ымыттан да көрбөтөбүттэн улаханлык кыһырбыта эрээри, ¹⁰ уордайбыт санаатын кыана туттубута.

Дьиэтигэр тийэн доҕотторун уонна ойоҕун Зереһы ыңыртаран ылан, ¹¹ кини Аман, хайдах курдук аатыран-сураҕыран, байан-тайан сылдыарын, элбэх уолаттардааҕын, ыраахтаағы кинини улуутутан, атын үрдүк сололоохторуттан, чугас үлэһиттэриттэн өрө тутарын — кэпсээн барбыта. ¹² «Аны итини таһынан, — диэбитэ Аман, — бэл Эсфирь сарыысса малааһын тэрийэн баран, онно ыраахтаағыны кытта атын кими да буолбатах, миигин ыңырда эбээт! Сарсын эмиэ ыраахтаағыны кытта киниэхэ барар ыңырыылаахпын. ¹³ Дьэ ол эрээри

ыраахтаафы олбуорун аттыгар ити Мардохей иудей олорорун көрөрүм тухары мин бу үөрүүм кэрэгэй».

¹⁴ Онуоха ойоҕо Зерешь уонна доҕотторо бука бары сүбэлээн, киниэхэ эппиттэрэ: «Эн биэс уон тоҕонох* үрдүктээх остуолба маһы бэлэмнэт, итиэннэ сарсыарда ыраахтаафыга тийиэн ол маска Мардохейы ыйаан кэбиһэригэр көрдөс. Дьэ ол кэнниттэн ыраахтаафыны кытта малааһынна үөрэ-көтө барыс». Аман ити эппиттэрин сөбүлээн, остуолба маһы туруоралларыгар дьаһайбыта.

Мардохейы чиэстээһин

6¹ Ити түүн ыраахтаафы көрбүт харафын симмэтэҕэ. Уута кэлбэккэ, Өйдөбүн-нүк кинигэтин, атыннык эттэххэ, дойдутун бэлиэ түгэннэрин үйэтитэр кинигэтин, аҕалтаран, киниэхэ ону улаханлык доргуччу ааҕалларыгар дьаһайбыта. ² Онно кини икки аттакыта, утуйар хохун манабыллара Бигтана уонна Тереш, ыраахтаафы тыныгар турунарга санаммыттарын Мардохей тыллаан биэрбитин туһунан эмиэ суруллан сылдьара. ³ Ыраахтаафы: «Мардохей ити өнгөтүн иһин туох эмэ чиэскэ-бочуокка тиксибитэ этэ дуо?» — диэн ыйыппыта.

«Суох, туохха да тиксибэтэҕэ», — диэбиттэрэ кини чугас үлэһиттэрэ.

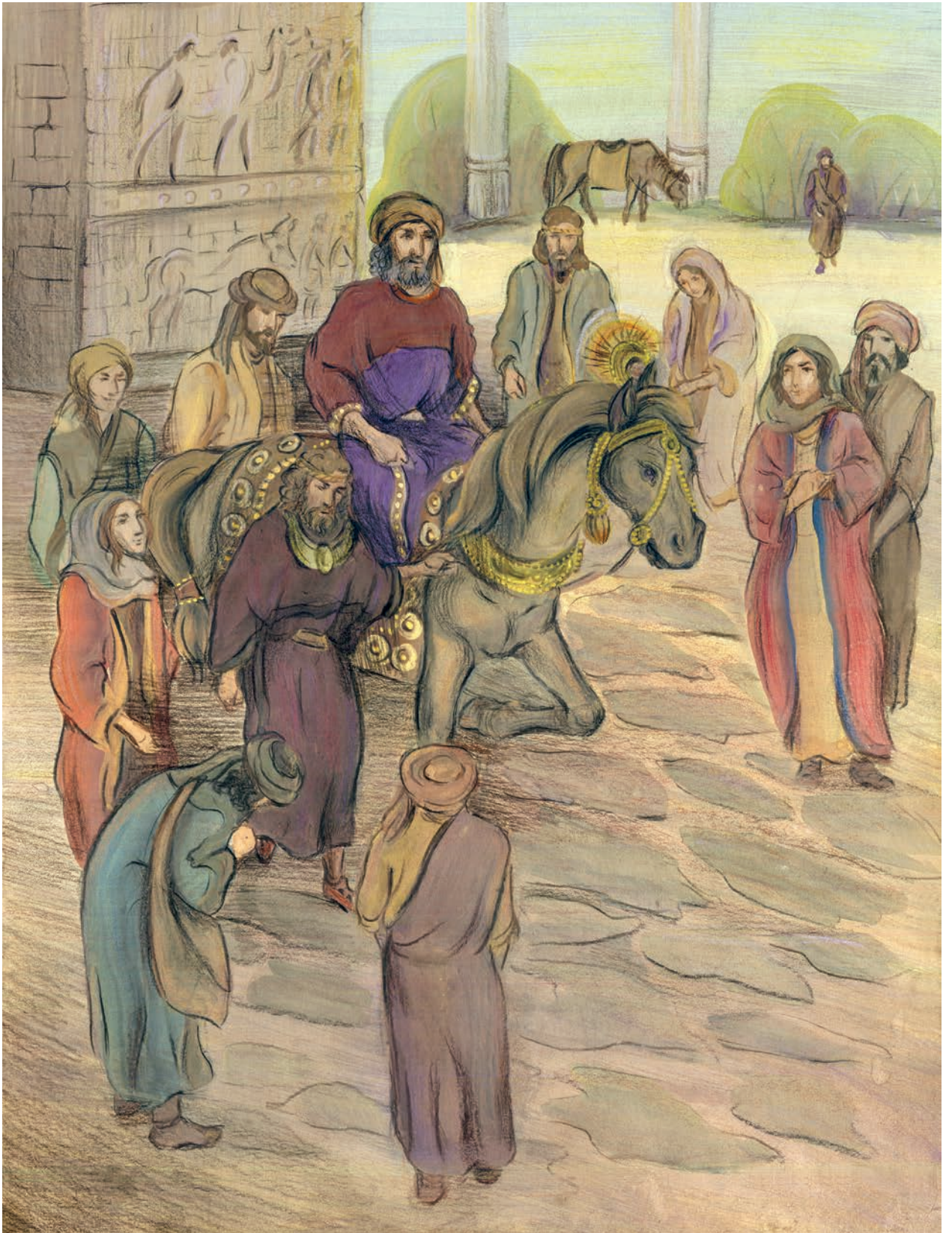
⁴ «Билигин тиэргэнгэ ити ким баарый?» — диэн ыйыппыта ыраахтаафы. Сити кэмгэ ыраахтаафы дьиэтин тас тиэргэнигэр Аман кэлэн турара. Кини ыраахтаафиттан Мардохейы мин бэлэмнэппит остуолбабар ыйат диэн көрдөһөр санаалааҕа.

⁵ Чугас үлэһиттэрэ ыраахтаафыга: «Аман кэлэн турар, тиэргэнгэ баар», — диэбиттэрэ.

«Киирдин!» — диэн дьаһайбыта ыраахтаафы. ⁶ Итиэннэ Аман киирбитигэр киниттэн: «Ыраахтаафы чиэстиэн баҕарар кинитигэр туох үчүгэи оноруохха сөбүй?» — диэн ыйыппыта.

Аман иһигэр: «Ыраахтаафы миигиттэн ураты ама кими өрө тутуон баҕарбыт үһүө», — дии санаабыта, ⁷ онон эппитэ: «Ыраахтаафы кими эрэ чиэстиэн-бочуоттуон баҕарар буоллаҕына, ⁸ ыраахтаафы таннар таһаһын уонна кини миинэр мингэтин, баһыгар мэнньиэс кэтэрдэн, аҕаллыннар. ⁹ Ол таһаһы уонна аты ыраахтаафы биир саамай биллэр-көстөр үрдүк сололоох кинитигэр туттардыннар, оччоҕо үрдүк сололоох киһи, ыраахтаафы чиэстиэн баҕарар кинитигэр

* ^{5:14} Биэс уон тоҕонох — 23 миэтэрэ.

ол тагаһы тагыннаран баран, кинини акка олортун уонна куорат болуоссатын устун аты көнтөһүттэн сиэтэ сылдьан: «Ыраахтааҕы чиэстиэн-бочуоттуон баҕарар киһитэ маннык мааныланар куолута!» — диэн бар дьон ортотугар дорҕоонноохтук иһитиннэрдин».

¹⁰ Онуоха ыраахтааҕы Аманга: «Сибилигин ити эппит тагаскын-сапкын, аккын ылан, дыбарыас олбуорун аанын аттыгар олорор иудей Мардохейга итини барытын онор. Барытын бэйэн эппитин курдук гын, тугу да уларытыма!» — диэбитэ. ¹¹ Аман ыраахтааҕы тагаһын уонна аты ылан баран, Мардохейы тагыннаран акка олордубута уонна: «Ыраахтааҕы чиэстиэн-бочуоттуон баҕарар киһитэ маннык мааныланар куолута!» — диэн доргуччу санара-санара куорат болуоссатын устун аты көнтөһүттэн сиэтэ сылдьыбыта.

¹² Мардохей ити кэнниттэн үлэтигэр ыраахтааҕы дыбарыаһын олбуорун ааныгар төннүбүтэ, оттон Аман, көбүс түһэн, харыс хаалан, саатыттан төбөтүн тагаһынан бүрүнэн баран, бэрт тиэтэлинэн дьиэтигэр баран хаалбыта. ¹³ Дьиэтигэр тийэн туох буолбутун барытын ойоҕор Зерешка уонна доҕотторугар бука барыларыгар кэпсээн биэрбитэ. Онуоха сүбэһиттэрэ уонна ойоҕо Зерешь: «Ити эн охторгор быа-туһах буолбут Мардохей төрдө-ууһа иудей буоллаҕына, эн кинини кыайбаккын, онон кини хараҕар самнарын эрэ хаалбыт», — диэн хардарбыттара.

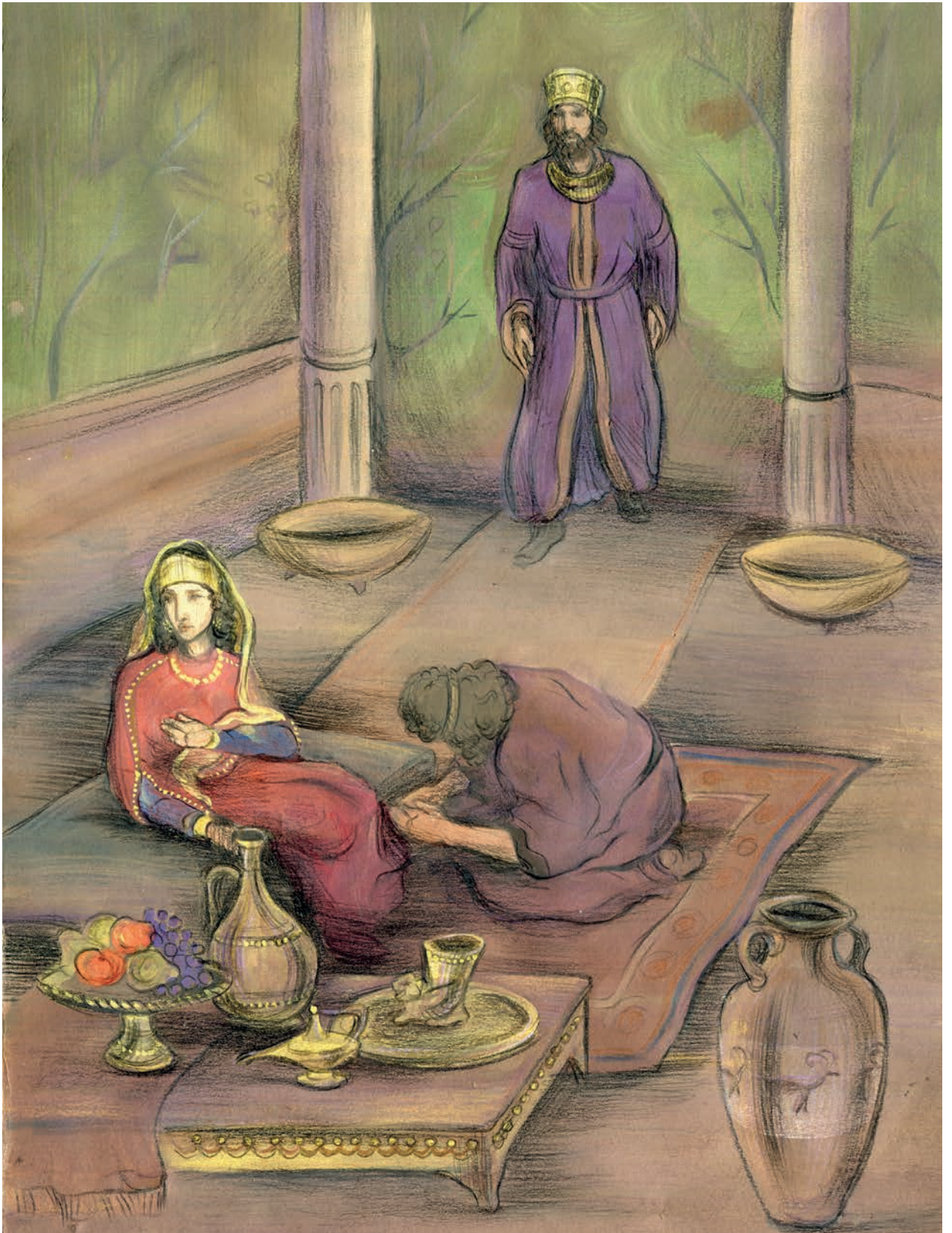
¹⁴ Итини этэн бүтэ да иликтэринэ, ыраахтааҕы аттакылары бэрт тиэтэлинэн тийэн кэлэн, Аمانы Эсфирь тэрийбит малааһыныгар илдэ барбыттара.

Аманы ыйаан өлөрөллөр

7¹ Ыраахтааҕы Аман кытта Эсфирь сарыысса малааһыныгар тийэн кэлбиттэрэ. ² Эмиэ урукку курдук арыгы иһэ олорон, ыраахтааҕы Эсфирьтэн: «Эсфирь сарыысса, эн баҕарар баҕан тугуй? — диэн ыйыппыта. — Эн тугу баҕарбыккын барытын ылыаһын. Онон туох көрдөһүүлээххиний? Мин эйиэхэ саарыстыбам аһаарын да биэрэбин!»

³ «Оо, күн ыраахтааҕы, өскөтүн эн миэхэ үтүө сыһыаннаах буоллаххына, — диэбитэ Эсфирь, — өскөтүн күн ыраахтааҕы сөптөөх диир буоллаҕына, миигин тыыннаах хааллардыннар — мин баҕарар баҕам оннук! Норуоппун эспэтиннэр — мин көрдөһөр көрдөһүүм итинник! ⁴ Миигин норуоппун кытта атыылаан имири эстэрэ, суох онгорторо, өлөртөрө-өһөртөрө биэрдилэр. Өскөтүн биһигини кулут эр дьон, кулут дьахтар онгостоору эрэ атыылыырга санаммыттара

эбитэ буоллар, мин өссө тугу да сангара барыам суоҕа этэ. Оннук да үлүгэр туттан ыраахтааҕыны сүпсүгүрдэр табыллыа суоҕа этэ».

⁵ Ахашверош ыраахтааҕы Эсфирь сарыыссаттан: «Ол хайаларай, ханна баар киһиний? Ким итинник быһыыланарга сананна?» – диэн ыйыппыта.

⁶ «Ол – биһигини абааһы көрөр хаан өстөөх! – диэбитэ Эсфирь. – Бу олорор хара дьайдаах Аман!» Итини истэн, Аман ыраахтааҕыттан уонна сарыыссаттан куттанан, бүтүн бэйэтэ тип-титирэс буола түспүтэ.

⁷ Уордайбыт ыраахтааҕы иһэ олорбут арыгытын киэр анһаат ойон туран, дыбарыаһын саадыгар тахсан барбыта. Аман буоллаҕына, ыраахтааҕы кини дьылҕатын хайыы үйэ быһаарбытын көрөн, Эсфирь сарыыссаттан өлөртөрүмэ диэн көрдөһөөрү, дьиэҕэ хаалбыта.

⁸ Ыраахтааҕы дыбарыас саадыттан малааһын саалатыгар төннөн киирэн көрбүтэ, арай Аман Эсфирь олбоҕор сыста түһэн сөһүргэстээн турара. Ону көрөн ыраахтааҕы: «Көр эрэ, өссө мин баарбар кытта бэйэлээх бэйэм дьиэм иһигэр сарыыссаны атаҕастаары гыммыт буола-буола!» – диэн баргыйбыта.

Ыраахтааҕы итини этиэ кэрэх – Аман сирэйин таһаһынан саба бүрүйбүттэрэ. ⁹ Онуоха ыраахтааҕыга үлэлиир аттакылартан биирдэстэрэ Харбона эппитэ: «Аман били ыраахтааҕыны үтүө тылынан быһаабыт Мардохейы ыйатаары мас остуолбаны туруортарбыта. Ол биэс уон тоҕонох үрдүктээх остуолба хайыы үйэ Аман дьиэтин иннигэр турар».

«Онно бэйэтин ыйаан!» – диэн дьаһайбыта ыраахтааҕы. ¹⁰ Аманы таһааран били Мардохейга бэлэмнээбит остуолбатыгар ыйаан кэбиспиттэрэ. Ыраахтааҕы уора-кылына онуоха эрэ уҕарыйбыта.

Эсфирь иудейдары быһыыр

8¹ Ол күн Ахашверош ыраахтааҕы иудейдар өстөөхтөрүн Аман баайын-дуолун барытын Эсфирь сарыыссаҕа биэрбитэ. Онтон Мардохей, Эсфирь кини туһунан убайым диэн кэпсээбит буолан, ыраахтааҕы иннигэр кэлэн турбута.

² Ыраахтааҕы Амантан төттөрү ылбыт бэчээттээх биһилэбин устан Мардохейга биэрбитэ. Эсфирь буоллаҕына Мардохейы Аман бас билэр сири-уотун салайааччытынан анаабыта.

³ Сотору Эсфирь ыраахтааҕыга хат кэлэн, ытыы-ытыы кини атаҕар умса нөрүйбүтэ уонна Агаг удьуора Аман хара санаата, иудейдары утары туруоруммут

сорууга туоларын туорайдас диэн көрдөспүтэ-ааттаспыта. ⁴ Ыраахтааҕы Эсфирьгэ кыһыл көмүс торуоскатын ууммутугар Эсфирь туран, кини иннигэр кэлэн, ⁵ эппитэ: «Өскөтүн ыраахтааҕы сөптөөх диэтэҕинэ, итиэннэ миэхэ үтүөтүк сыһыаннаһан, бу дьыаланы көрүү сизэрдээх суол диир, миигин ылынар буоллаҕына, Агаг удьуорун Амадаф уола Аман ыраахтааҕы бас билэр сиригэр барытыгар иудейдары эһээри тобулан таһаарбыт ыйааҕын көтүртэрэр дьаһал сурук сурулуннун. ⁶ Норуоппар итинник аан алдьархай ааннаан эрэрин мин хайдах холкутук көрөн олоруомуй? Аҕа ууһум эстэрин хайдах тулуйан көрөр кыахтанамый?»

⁷ Ахашверош ыраахтааҕы Эсфирь сарыыссаҕа уонна Мардохей иудейга эппитэ: «Мин Аман баайын-дуолун барытын Эсфирьгэ биэрбитим, оттон Аمانы бэйэтин, иудейдары эһиэн баҕарбытын иһин, мас остуолбаҕа ыйаабыттара. ⁸ Билигин эһиги иудейдар тустарынан биир тыын суолталаах диэбит ыйааххытын мин ааппыттан суруйан баран, онно мин бэчээппин туруорун. Ыраахтааҕы аатыттан суруллан кини бэчээтинэн бигэргэтиллибит ыйаах көтүллүбэт».

⁹ Онон үһүс ый, ол эбэтэр сиван ый, сүүрбэ үһүс күнүгэр ыраахтааҕы суруксуттара ыңырыллан, Мардохей чопчу ыйбытынан, Индияттан Эфиопияҕа диэри тайаан сытар сүүс сүүрбэ сэттэ уобалас бары иудейдарыгар, баһылыктарыгар, тойотторугар уонна салайааччыларыгар анаан санга ыйааҕы суруйбуттара. Ол дьаһал хас биирдии уобалас олохтоохторун суругунан-бичигинэн, хас биирдии норуот тылынан, оттон иудейдарга кинилэр бэйэлэрин суруктарынан, тылларынан-өстөрүнэн суруллубута. ¹⁰ Ахашверош аатыттан суруллан кини бэчээттээх биһилэҕинэн бигэргэтиллибит ыйааҕы ыраахтааҕы көньүүһүнэтин бастын сүүрүк аттарын мииммит илдьиттэр тарҕаппыттара.

¹¹ Ыраахтааҕы ыйааҕынан куорат-куорат аайы иудейдар мустан тыыннарын көмүскэнэллэрэ – хас норуот, хас уобалас ахсын иудейдарга саба түһэр сэбиллэниилээх күүстэри, кинилэр ойохторун, оҕолорун имири эһэллэрэ, өлөрөллөрө-өһөрөллөрө, суох онороллоро уонна өстөөхтөрүн баайдарын-дуолларын былдьаан ылалара көнүллэммитэ. ¹² Иудейдар Ахашверош ыраахтааҕы бас билэр сиригэр барытыгар итинник көмүскэнэр болдьохтоох күннэрэ – уон иккис ый, ол аата адар ый, уон үһүс күнэ этэ. ¹³ Иудейдар ити күн өстөөхтөрүттэн иэстэһэргэ бэлэм буолалларын туһугар, сокуон күүһүн ылбыт суругу устан ылан хас уобалас ахсын бары норуоттарга иһитиннэриэх тустаахтара.

¹⁴ Илдьиттэр ыраахтааҕы көньүүһүнэтигэр турбут сүүрүк аттары миинэн, сонно тута ыраахтааҕы соруудаҕын толоро ыстаннарбыттара; ыйаах Сузы бөҕөргөтүнүүлээх куоратыгар доргуччу иһитиннэриллибитэ.

¹⁵ Мардохей дыбарыастан ыраахтааҕы көҕөрүмтүһүн көстөр харанга кыһыл уонна манган өгнөөх мааны таҕаһын-сабын таннан, төбөтүгэр улахан кыһыл көмүс мәнньиэһи кэтэн, күндү манган лүөн уонна кыһыл түү сабынан өрүллүбүт сонноох тахсыбыта. Онон Сузы куоракка үөрүү-көтүү, өрөгөй бөҕө өрө оргуйа түспүтэ. ¹⁶ Иудейдарга сырдык чаҕылыччы тыган, дьол-үөрүү тосхойон, көрдөөх-нардаах дьоро кэм үүммүтэ. ¹⁷ Ыраахтааҕы дьаһала, кини

ыйааҕа тийбит хас уобалаһын, хас куоратын ахсын, иудейдар үөрэн-көтөн, өрөйөн-чөрөйөн, малааһын тэрийэллэрэ, бырааһынньык онгороллоро. Бу дойду норуоттарын үгүс дыоно эмиэ, кинилэртэн куттанан, бэйэлэрин аны иудейдарбыт дэнэр буолбуттара.

Өстөөхтөрү өһөрүү

9¹ Уон иккис ый, атыннык эттэххэ, адар ый уон үһүс күнүгэр ыраахтааҕы ыйааҕа туолар болдьохтоох кэмэ тирээн кэлбитэ. Өстөөхтөр ити күн иудейдары хотон өрөгөйдүөхпүт диэн эрэммиттэрэ эрээри, барыта түгнэри эргийбитэ: иудейдар бэйэлэрэ өстөөхтөрүн хоппуттара. ²Кинилэргэ уодаһыннаах суолу онгоруохтарын баҕарбыт хара санаалаахтары самнараары, иудейдар Ахашверош ыраахтааҕы бас билэр хас биирдии уобалаһын ахсын түмсүбүттэрэ. Норуоттар бука бары улаханлык саллыбыт буоланнар, иудейдары ким да утарылаһа барбатаҕа. ³Уобалас салайааччылара, баһылыктар, тойоттор уонна ыраахтааҕы үлэһиттэрэ бука бары Мардохейтан куттанан, иудейдары өйүүллэрэ. ⁴Мардохей дыбарыаска улахан ыйааһыннаах киһи буолбута, кини суон сураҕа бары уобалаһы барытын тилийэ көппүтэ. Күнтэн күн Мардохей сабыдыала күүһүрэн иһэрэ.

⁵ Онон иудейдар өстөөхтөрүн барыларын суох онгон, кылыһынан кырган, өлөрөн-өһөрөн имири эспиттэрэ — кинилэри абааһы көрөөччүлэри бука барыларын талбыттарынан дыһайбыттара. ⁶Аһаардас Сузыга, бөһөргөтүнүүлээх куоракка, иудейдар биэс сүүс киһини өлөрбүттэрэ. ⁷Олор истэригэр Паршандафа, Далфон, Асфафа, ⁸Порафа, Адалья, Аридафа, ⁹Пармашфа, Арисай, Аридай уонна Вайезафа — ¹⁰ иудейдар өстөөхтөрө Амадаф уолун Аман уон уолаттара бааллара. Ол эрээри иудейдар кими да халыы-талыы барбатахтара.

¹¹ Сузы бөһөргөтүнүүлээх куоратыгар төһө киһини өлөрбүттэрин ыраахтааҕыга сол күн тиэрдибиттэрэ. ¹² Ыраахтааҕы Эсфирь сарыыссаҕа эппитэ: «Сузыга иудейдар биэс сүүс киһини, ол иһигэр Аман уон уолун кырган өлөрбүттэр. Оттон саарыстыба атын уобаластарыгар тугу онорбуттара эбитэ буолла? Эн миигиттэн өссө тугу көрдөһүүлээххиний? Мин эйиэхэ барытын биэриэм. Онон өссө тугу көрдөһөбүн? Ол барыта туолуо».

¹³ «Ыраахтааҕы сөптөөх диир буоллаҕына, — диэбитэ киниэхэ Эсфирь, — Сузы иудейдара сарсын эмиэ бу бүгүнгү ыйааҕы толороллоро көнүллэннин. Оттон Аман уон уолун өлүгүн мас остуолбаҕа ыйаатыннар».

¹⁴ Онон ыраахтаағы дьаһалынан кини ыйаағын Сузы куоракка иһитиннэрэн баран, Аман уон уолун өлүгүн остуолбаҕа ыйаан кэбиспиттэрэ. ¹⁵ Сузыга олорор иудейдар хат түмсэн, адар ый уон төрдүс күнүгэр куоракка өссө үс сүүс киһини өлөрбүттэрэ, ол гынан баран кими да халыы-талыы барбатахтара.

¹⁶ Ыраахтаағы бас билэр сиригэр барытыгар атын иудейдар бэйэлэрин көмүскэнэн, өстөөхтөрүттэн өрүһүнээри, эмиэ бииргэ түмсэн, сэттэ уон биэс тыһынча өстөөгү өлөрбүттэрэ, ол гынан баран эмиэ кими да халыы-талыы барбатахтара. ¹⁷ Ити адар ый уон үһүс күнүгэр буолбута, оттон ый уон төрдүс күнүгэр кинилэр бука бары сынһаммыттара – иудейдарга малааһын, үөрүү-көтүү дьоро күнэ үүммүтэ.

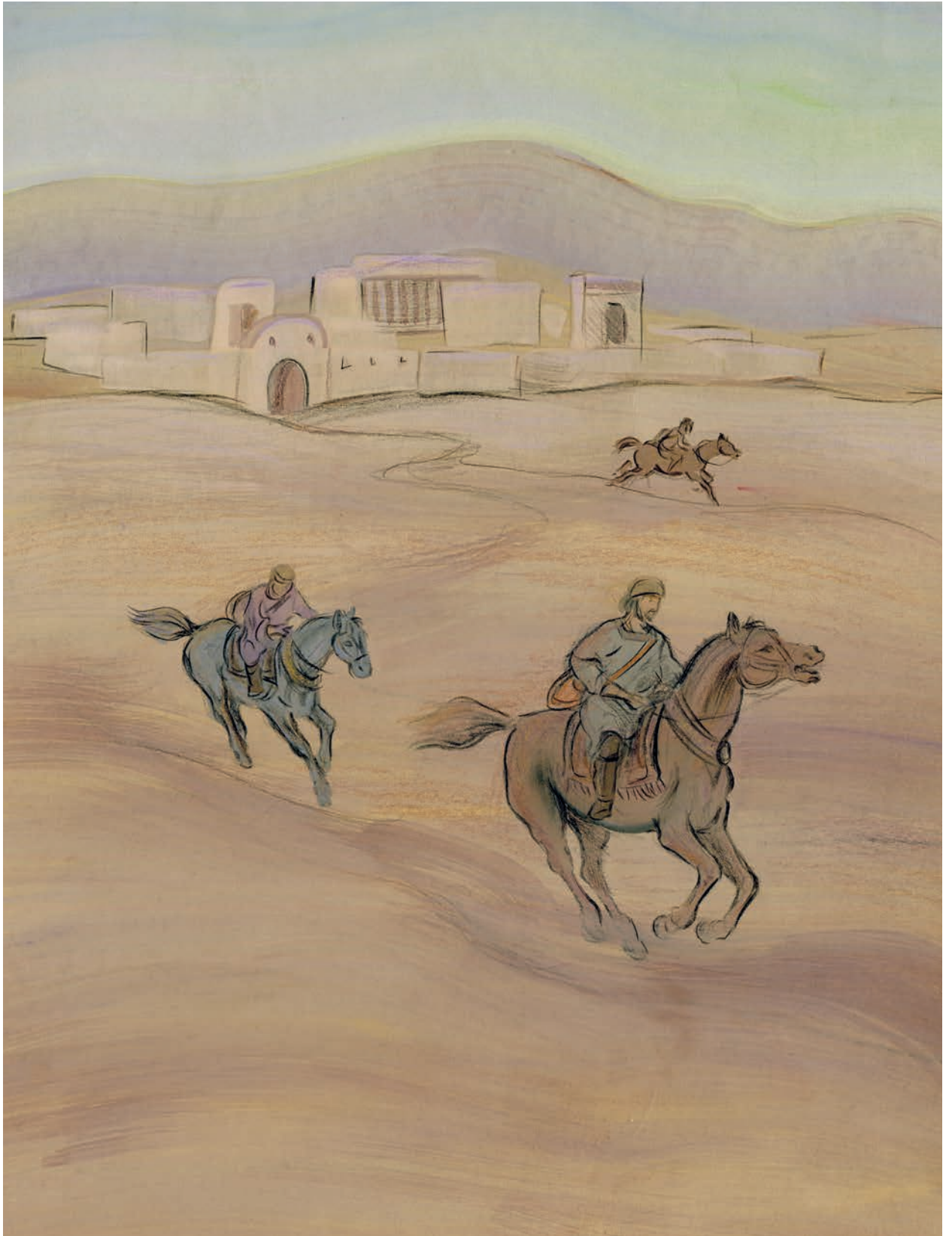
¹⁸ Сузы иудейдара ый уон үһүс, уон төрдүс күннэригэр бары бииргэ түмсүбүттэрэ, оттон уон бэһис күнүгэр сынһаммыттара – кинилэргэ эмиэ малааһын, үөрүү-көтүү дьоро күнэ үүммүтэ. ¹⁹ Оттон дэриэбинэ олохтоохторугар, тыа сиригэр иудейдарыгар, үөрүү-көтүү, малааһын, бырааһынньык адар ый уон төрдүс күнүгэр түбэспитэ. Дьон-сэргэ бу бырааһынньыгы бэлиэтээн, бэйэ-бэйэлэригэр кэһии ытыһар буолбуттара.

Пурим бырааһынньыга

²⁰ Мардохей ити туһунан барытын суруйан баран, ол суруктарыгын Ахашверош ыраахтаағы саарыстыбатын бары муннугар, ыраах уобаластарга да, чугас эргин да олорор иудейдарга бука барыларыгар ыталаан, ²¹ кинилэр адар ый уон төрдүс, уон бэһис күннэрин сыллата бэлиэтииллэригэр дьаһайбыта. ²² Ити күннэргэ иудейдар өстөөхтөрүттэн быһһанан, кутурҕаннара үөрүүгэ, оттон ытабыллара бырааһынньыкка кубулуйбута. Онон Мардохей бу икки күн малааһын, үөрүү-көтүү дьоро кэмэ буоллун, дьон хардарыта күндүлэхэн бэйэ-бэйэлэригэр кэһии ытыстыннар, дьадангыларга бэлэх биэрдиннэр диэн суруйбута. ²³ Инньэ гынан Мардохей иудейдарга суруйбутун курдук, бу бырааһынньык норуот үйэлээх үгэһигэр кубулуйбута.

²⁴ Агаг удьорун Амадаф уола Аман, бары иудейдар кыр өстөөхтөрө, иудейдары имири соторго сорунаан, кинилэри самнаран төрдүттэн эһээри, «пур» (түөрэх) бырахпыта. ²⁵ Ол гынан баран Эсфирь ыраахтаағыга тийибитигэр анараангыта ыйаах таһааран, Аман иудейдары утарар хара дьайдаах соругун бэйэтин утары эргиппитэ: кинини уолаттарыгын кытта остуолбаҕа ыйаан кэбиспиттэрэ. ²⁶ Ол иһин ити күннэри «пур» диэн тылтан таһааран, Пурим диэн ааттаабыттара.

Иудейдар илдьит сурукка уонна илэ харахтарынан көрбүт, эттэринэн-хааннарынан билбит быһыыларыгар-майгыларыгар олобуран, ²⁷ бэйэлэригэр да, кэнэҕэски удьордарыгар уонна кинилэргэ холбоспут атын да дьонго бука барыларыгар анаан икки күнү, хайдах ыйыллыбытын-бигэргэммитин курдук,

сылтан сыл көтүппэккэ бэлиэтиир үгэһи ылынан олоххо киллэрбиттэрэ. ²⁸ Онон ити күннэри уобалас-уобалас, куорат-куорат аайы хас биирдии көлүөнэ, хас биирдии дьэиэ кэргэн умнубакка бэлиэтиир буолбута. Иудейдар Пурим күннэрин ханан да умнубатыннар, кинилэр удьуордара эмиэ ити туһунан өрүү өйдүү-саныы сырыттыннар!

²⁹ Абихаил кыгыһа Эсфирь сарыысса былааһын толору туһанан, Мардохей иудейы кытта бииргэ Пурим бырааһынньыгын туһунан инники суруллубут илдьит суругу бигэргэппитэ. ³⁰ Онон ити илдьити, эйэ уонна куттал суох буолуутун туһунан баҕа санааларын онно эбии киллэрэн баран, Ахашверош саарыстыбатын сүүс сүүрбэ сэттэ уобалаһын иудейдарыгар бука барыларыгар ыппыттара. ³¹ Дьэ ити курдук Мардохей иудей Эсфирь сарыыссалыын уурбут уураахтарынан итиэннэ иудейдар бэйэлэригэр уонна кэнэбэски ыччаттарыгар анаан быһаарбыттарынан, астан туттунар ытабыл кэмэ олохтоммутун курдук, аны Пурим күннэрин бырааһынньыга олохтоммута. ³² Эсфирь дьаһал биэрэн Пурим бырааһынньыгын бигэргэппитэ. Ол туһунан барыта кинигэбэ* суруллан турар.

Мардохей кыайыта

10¹ Оттон Ахашверош ыраахтааҕы дойдутун иһинээҕи да, муора кытылынааҕы да уобаластарыгар санга түһээни киллэрбитэ. ² Кини бары килбиэннээх, албан ааттаах дьайыылара уонна ыраахтааҕы Мардохейы хайдах курдук мунутуурдук үрдэппитин туһунан кэпсээн Мидия, Персия ыраахтааҕыларын кэрдиис кэмнэрин үйэтитэр кинигэбэ толору суруллубута.

³ Иудей Мардохей Ахашверош ыраахтааҕы кэнниттэн судаарыстыба иккис тутаах тойоно буолбута. Иудейдар улуу кинилэрэ, аата-ахса биллибэт биир уустаахтарын тапталын ылбыт Мардохей, норуотугар үтүөнү онгорорго дьулуһара, хаануруу омугун дьонун бука барыларын көмүскүүрэ.

* 9:32 ...кинигэбэ... — манна Эсфирь кинигэтиттэн атын — Пурим бырааһынньыга хайдах олохтоммутун кэпсиир — кинигэ туһунан этиллэр.

**Руфь кинигэтигэр
ахтыллар сирдэр,
муоралар ааттара**

Галилея муората

Йордан өрүс

Средиземнэй муора

Иерусалим

Вифлеем

Өлбүт муора

Моав

